

Akademia Wychowania Fizycznego
im. Bronisława Czecha w Krakowie

Analiza Rynku Turystycznego Kambodży

Anna Ziajka

IV TiR Dienne

ORT 3

Nr indeksu 32741

Spis treści

Spis treści.....	2
Wstęp.....	3
I. KAMBODŻA – PODSTAWOWE INFORMACJE	4
1.1 Położenie kraju	4
1.2 Podstawowe informacje o Kambodży	5
1.3 Symbole narodowe	5
1.4 Historia	7
1.5 Warunki naturalne	9
1.6 Klimat	10
1.7 Flora i fauna.....	11
1.8 Ludność	12
1.9 Religia.....	12
1.10 Ustrój	12
1.11 Gospodarka.....	13
II. WARUNKI ROZWOJU TURYSTYKI	14
2.1 Regiony koncentracji ruchu turystycznego i ich atrakcje turystyczne	14
2.2 Dostępność komunikacyjna Kambodży	17
2.3 Przemieszczanie się po kraju.....	19
2.4 Uwarunkowania polityczno- prawne.....	20
2.5 Bezpieczeństwo	21
2.6 Opieka medyczna	21
III. RYNEK RECEPCJI TURYSTYCZNEJ	22
3.1. Rynek Kambodży jako część regionu w międzynarodowym ruchu turystycznym.	22
3.2 Liczba przyjazdów do Kambodży	28
3.3 Kierunki, z których przyjeżdżają turyści.....	31
3.4 Sezonowość przyjazdów do Kambodży.	34
3.5 Cel przyjazdów i profil turystów.	35
3.6 Odwiedzane regiony.	38
3.7 Środki lokomocji.	39
3.8 Długość pobytu.....	40
3.9 Baza noclegowa.....	41
3.10 Dochody z turystyki międzynarodowej.....	43
3.11 Prognozy dotyczące liczby przyjazdów do Kambodży.....	44
IV. RYNEK EMISJI TURYSTYCZNEJ	47
4.1 Liczba wyjazdów zagranicznym	47
4.2 Kierunki, w jakich wyjeżdżają turyści.	48
4.3 Cele wyjazdów	49
4.4 Środki lokomocji	50
V. ZNACZENIE RYNKU TURYSTYCZNEGO KAMBODŻY DLA POLSKI.....	51
Zakończenie.....	51
Bibliografia.....	53
Spis rycin	54
Spis wykresów.....	55
Spis tabel	56
Informacja.....	56

Wstęp

Królestwo Kambodży to azjatycki kraj zachwycający pięknem krajobrazów i kulturą, której początki sięgają czasów starożytnych. Obecny wizerunek państwa w świecie to jednak, oprócz tak znanych symboli Imperium Khmerskiego jak świątynia Angkor Wat, także cień niechlubnych wydarzeń z historii nowożytnej. Krwawe panowanie Czerwonych Khmerów w latach '70 XX wieku oraz walki o niepodległości i niepokoje wewnętrzne, to także Królestwo Kambodży.

Nieskazitelna natura, interesujące symbole przeszłości dalszej i bliższej, ciekawa kultura człowieka- wszystkie te elementy składają się na atrakcyjność Kambodży. Została ona zauważona na świecie i zaczęła przyciągać do kraju turystów z całego świata, co oznacza, iż stworzony został w Kambodży rynek turystyczny. To szerokie pojęcie obejmuje zarówno aktualnych lub potencjalnych nabywców produktu turystycznego, jak i wszelkie dobra i usługi turystyczne, które podlegają wymianie, oraz ich wytwórców. Rynek turystyczny to także płaszczyzna, na której elementy rynku podlegają wzajemnym interakcjom. Jest to zatem bardzo złożony system, który w Kambodży rozwija się od niedługo okresu, stanowi więc ciekawy przedmiot badań.

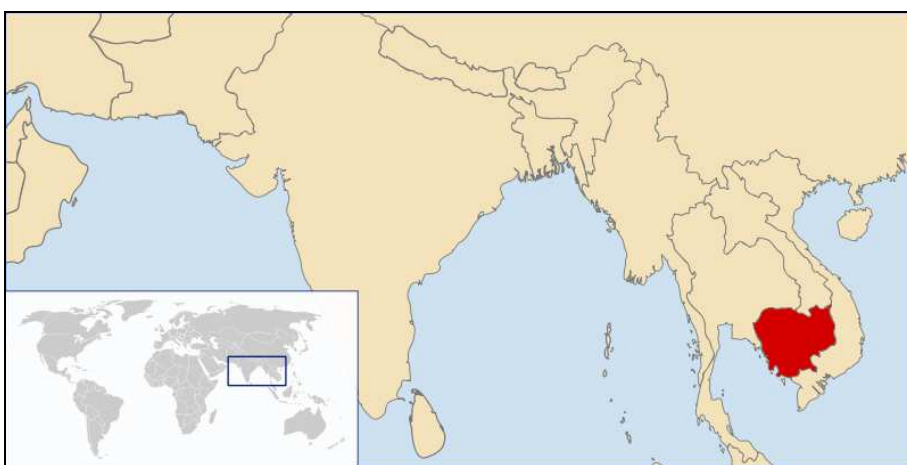
Celem tej pracy jest zatem zbadanie rynku turystycznego Kambodży, jego elementów i ich powiązań oraz wykazanie istniejących trendów i zależności. W pierwszej kolejności zostaną przedstawione podstawowe informacje na temat Kambodży oraz jej uwarunkowań do rozwoju turystyki. W dalszych rozdziałach pracy omówiony zostanie rynek recepcji i emisji turystycznej. Na koniec poddane zostanie analizie znaczenie rynku turystycznego Kambodży dla gospodarki turystycznej Polski.

Opracowanie to będzie tworzone na podstawie danych statystycznych Ministerstwa Turystyki Kambodży i innych instytucji posiadających informację na omawiany temat. Źródłem będą także przewodniki oraz publikacje organizacji turystycznych.

I. KAMBODŻA – PODSTAWOWE INFORMACJE

1.1 Położenie kraju

Kambodża położona jest w Azji południowo- wschodniej na Półwyspie Indochińskim. Graniczy z trzema krajami: na północnym- zachodzie z Tajlandią, na północy z Laosem i na wschodzie oraz południowym- wschodzie z Wietnamem. Łącznie granica lądowa ma długość 2572 km. Ponadto od południowo- zachodniej strony oblewają ją wody Zatoki Tajlandzkiej. Długość linii brzegowej wynosi 443 km.

Rycina nr 1. Położenie Kambodży na mapie świata i Azji

Źródło: www.wikipedia.pl

Rycina nr 2. Kambodża i kraje sąsiadujące

Źródło: www.cia.gov

1.2 Podstawowe informacje o Kambodży

Kambodżą (oficjalna nazwa Królestwo Kambodży) zajmuje powierzchnię 181 040 km² i jest zamieszkiwana przez około 14,5 mln. Stolicą Kambodży i zarazem największym miastem w kraju jest Phnom Penh. Pozostałe większe jednostki osadnicze to: Battambang, Kampong Czam, Pursat, Kompong Som i Kampot.

Językiem urzędowym w Kambodży jest język khmerski, jednakże rozpowszechniony jest również język francuski (co stanowi pozostałość po istnieniu kolonii francuskiej na tym obszarze) oraz angielski. Jednostką monetarną używaną w kraju jest riel. Różnica czasowa w stosunku do UTC wynosi +7 godzin.

1.3 Symbole narodowe

Flaga Kambodży składa się z 3 kolorów - niebieskiego, czerwonego i białego.

Kolor niebieski (2 pasy: na dole i u góry flagi) symbolizuje rodzinę królewską, czerwony - naród, a biały - religię (buddyzm). W centralnej części przedstawiona jest świątynia Angkor Wat.

Rycina nr 3. Flaga Kambodży

Źródło: www.encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=4169064

Godło Kambodży w obecnej formie zostało przyjęte w 1993 roku. W środkowej części godła przedstawiony jest miecz spoczywający na dwóch ceremonialnych misach. Poniżej umieszczony jest wieniec laurowy z Orderem Królewskim. Po bokach godła widnieją dwa stworzenia zwane „gajasingha” i „singla”, które trzymają w rękach pięć- poziomowe parasole. Godło zwieńczone jest królewską koroną, z której biją promienie słoneczne. Z kolei na dole umieszczona jest wstęga z napisem w języku Khmerskim: "Preah Chao Krung Kampuchea", co znaczy: „Król i Królestwo Kambodży”.

Rycina nr 4. Godło Kambodży

Źródło: www.encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=4169064

Hymnem Kambodży od 1993 roku jest Nokoreach. Słowa napisał Chuon Nat, a muzykę skomponowali na bazie ludowej melodii kambodżańskiej F. Perruchot oraz J. Jekyll.

Hymn niesie następującą treść:

Niebiosa chrońcie Króla, ześlijcie mu sławę i radość
by królował nad naszymi duszami i przyszłością
Niech On jeden, potomek suwerennych budowniczych,
prowadzi dumne odwieczne królestwo
Uśpione w lasach świątynie pamiętają splendor Moha Nokor
Jako skała wieczny jest naród Khmerów
Ufajmy losowi wyznaczonemu Kampuczy
Imperium, które rzuca wyzwanie wiekom
Pieśni wznoszą się ze świątyń na cześć naszej wiary buddyjskiej

bądźmy wierni wierze naszych dziadów
By Niebiosa zesłały swe bogactwa
na starożytne państwo Khmerów, Moha Nokor.

1.4 Historia

W IX w. na terenie dzisiejszej Kambodży powstało Imperium Khmerów. U szczytu swej potęgi w XII i XIII w. obejmowało znaczną część Półwyspu Indochińskiego. W efekcie penetracji europejskiej Kambodża została w 1887 włączona do Indochin Francuskich. W czasie II wojny światowej okupowana była ona przez Japonię i Syjam. W 1947 proklamowano monarchię zależną od Francji.

W 1954 na konferencji w Genewie Francja uznała niepodległość Kambodży. Szefem państwa został Norodom Sihanouk. W 1970 dokonano zamachu stanu, w wyniku którego rząd przejął generał Lon Nol wraz z grupą proamerykańskich wojskowych i polityków. Rozpoczęła się, skierowana przeciwko nim, wojna domowa, prowadzona wspólnie przez ugrupowania związane z Chinami (Czerwoni Khmerzy) i zwolennikami Sihanouka.

W 1975 oddział Czerwonych Khmerów pod dowództwem Pol Pota przejął władzę. Za ich rządów państwo było izolowane od reszty świata i pozostawało politycznie związane z Chinami. Czerwoni Khmerzy zlikwidowali szkoły, deportowali ludność miejską, zmuszali ludzi do bezpłatnej i niewolniczej pracy, planowo realizowali ludobójstwo (w 1979 w wyniku chorób, głodu i masowych egzekucji śmierć poniosło 2 mln osób).

W 1978 opozycja utworzyła Zjednoczony Front Ocalenia Narodowego Kampuczy, w styczniu 1979 przy wsparciu wojsk wietnamskich obalono dyktaturę Pol Pota i proklamowano Ludową Republikę Kampuczy. Kraj znalazł się pod wojskową i polityczną kontrolą Wietnamu. W tym okresie zaczęły działać w opozycji, wspierane przez Chiny i Zachód, ugrupowania zbrojne, w skład których weszli Czerwoni Khmerzy. W 1982 Norodom Sihanouk i Czerwoni Khmerzy utworzyli opozycyjny rząd na terytorium kontrolowanym przez opozycję wzdłuż granicy z Tajlandią. W 1989 pod naciskiem USA z Kambodży wycofano wojska wietnamskie.

W maju 1989 ponownie zmieniono nazwę na Państwo Kambodży. W 1991 pod auspicjami ONZ w Paryżu zawarto układ o zawieszeniu broni. W wyborach w czerwcu 1993 wygrało ugrupowanie Norodoma Sihanouka, który został mianowany królem, przywrócona została też monarchia. Ugrupowanie Czerwonych Khmerów zbojkotowało wybory i zapowiedziało kontynuację walki, nowo utworzony parlament uchwalił akt prawny uznający członków organizacji za zbrodniarzy. 1997 w koalicji rządzącej wybuchł konflikt zbrojny spowodowany próbą porozumienia rojalistycznej części rządu z Czerwonymi Khmerami. Przywódca rojalistów książę Ranariddh został zmuszony do opuszczenia kraju. Kambodżańska Partia Ludowa z Hun Senem na czele, dokonała zamachu stanu i przejęła całą władzę - partia ta, w atmosferze zastraszenia i przemocy, wygrała wybory z 1998 r.

Po śmierci Pol Pota w 1998, ONZ podjęła negocjacje z władzami Kambodży zmierzające do ustanowienia międzynarodowego trybunału dla osądzenia zbrodni popełnionych w czasie rządów Czerwonych Khmerów. Pod naciskiem międzynarodowej opinii publicznej premier zgodził się na powrót Ranariddha, który po wyborach objął funkcję przewodniczącego parlamentu.

Pod koniec 1998 władze zawarły porozumienie z ostatnimi oddziałami Czerwonych Khmerów, wielu z przywódców ugrupowania zostało objętych amnestią w zamian za uznanie rządu i zaprzestanie walki. W 2001 przyjęto ustawę o powołaniu trybunału do osądzenia zbrodni Czerwonych Khmerów.

2002 ONZ wycofała się z rozmów w kwestii trybunału do spraw zbrodni reżimu zarzucając władzom sabotowanie tego projektu. ONZ i rząd kambodżański powrócili do stołu rokowań w 2003, aby ostatecznie ustalić zasady funkcjonowania trybunału. W październiku 2004 parlament ratyfikował umowę rządu i ONZ o powołaniu Międzynarodowego Trybunału ds. Ludobójstwa i Zbrodni Przeciwko Ludzkości w Kambodży. Wybory parlamentarne w 2003 roku ponownie wygrała Kambodżańska Partia Ludowa, premierem ponownie Hun Sen.

W 2004 roku Kambodża została członkiem Światowej Organizacji Handlu. W tym samym roku miejsce króla Sihanouka, który abdykował, zajął jego syn Norodom Sihamoni.

1.5 Warunki naturalne

Kambodża jest krajem nizinnym. W centralnej części znajduje się rozległa (zajmująca $\frac{3}{4}$ powierzchni kraju), aluwialna Nizina Mekongu. W południowo- zachodniej części kraju umiejscowione są Góry Kardamonowe z najwyższym szczytem Kambodży Aural o wysokości 1813m. n.p.m. Od południa sąsiadują one z nieco niższymi Górami Słoniowymi (wysokości do 1000m. n.p.m.) zaś na zachodzie z nizinym wybrzeżem Zatoki Tajlandzkiej. Wzdłuż granicy tajlandzkiej ciągnie się wąski grzbiet górski Dangrek, a na terenach przygranicznych z Wietnamem odnajdziemy odgałęzienia Gór Annamskich, tworzące Płaskowyż Centralny (wysokości do 1103 m. n.p.m.). W skład terytorium Kambodży wchodzi także małe przybrzeżne wyspy.

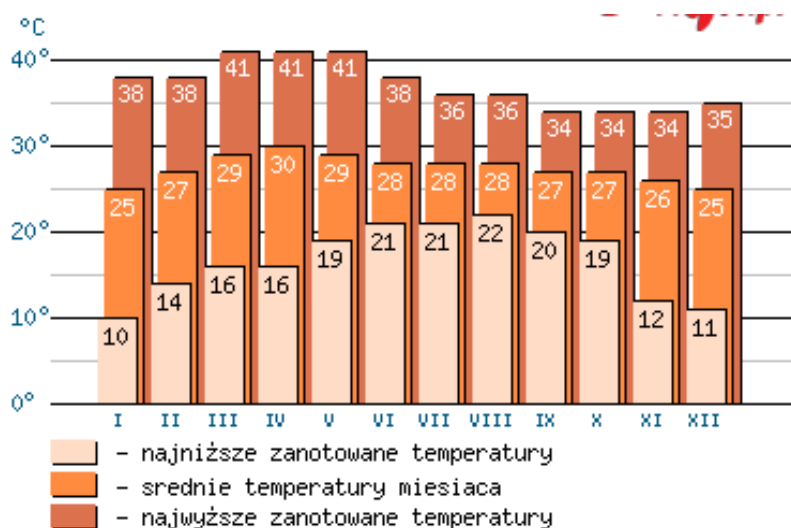
Rycina nr 5. Kambodża, mapa geograficzna.

Kambodża posiada dobrze rozwiniętą sieć rzeczną. Największą rzeką jest Mekong, który płynie z północy na południe, przecinając szeroką dolinę wschód kraju. Ważnym

elementem hydrograficznym Kambodży jest jezioro Tonle Sap, mające powierzchnię od 2600 km² w porze suchej do 10400 km² w porze deszczowej. Z jeziora wypływa rzeka o tej samej nazwie, która w czasie pory suchej płynie na południe i wpada do Mekongu. W czasie pory deszczowej nadmiar wody w Mekongu powoduje cofanie się wód rzeki w kierunku jeziora, które rozlewa się w centralnej części niziny. Głębokość Tonle Sap wzrasta wówczas z 1-3 m do 12 m. Z tego powodu zbiornik ten posiada jedno z najliczniejszych zasobów ryb słodkowodnych na świecie. Pozostałe znaczące rzeki to Tonle Srepok, Tonle San, Stung Sen, Stung Sreng, Stung Chinit, Prek Chhlong, Sangke.

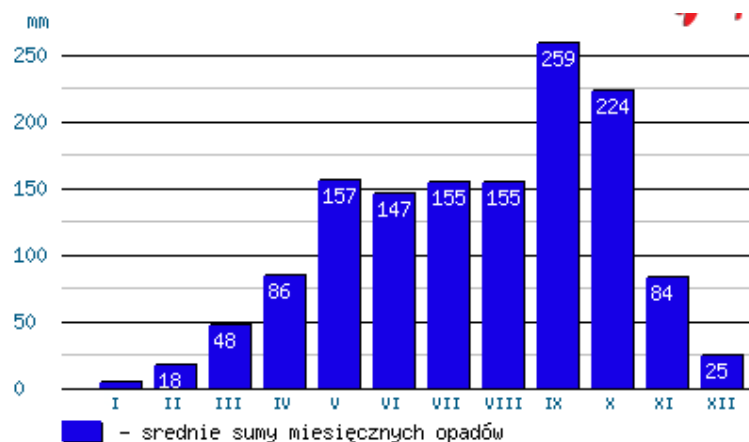
1.6 Klimat

W Kambodży panuje klimat zwrotnikowy monsunowy, w którym wyróżnia się dwie pory roku: deszczową i suchą. Pora deszczowa trwa od maja do października i charakteryzuje się występowaniem bardzo wysokiej wilgotności powietrza, częstymi ulewami monsunowymi i średnimi temperaturami wahającymi się od 27 do 30 stopni Celsjusza. Natomiast pora sucha występuje od października do maja i wówczas panują nieco niższe średnie temperatury (od 25 do 27 stopni Celsjusza), a deszcze padają sporadycznie.

Wykres nr 1. Temperatury w Kambodży

Źródło: www.trasnazja.pl

Wykres nr 2. Miesięczne sumy opadów w Kambodży

Źródło: www.transazja.pl

1.7 Flora i fauna

Flora i fauna Kambodży są z pewnością jej wielkimi atutami. Kraj jest zalesiony w około 45%, lecz występuje znaczący problem deforestacji. Kambodża traci tereny porośnięte pierwotnymi lasami w niemal najwyższym tempie na świecie. W przeciągu 5 lat (2000-2005) starciła 29% lasów pierwotnych.

Na południu i w części środkowej występują wilgotne lasy równikowe, przechodzące ku północy w monsunowe, tracące liście w porze suchej (z drzewami sandałowymi, kamforowymi, tekowymi, i damarzynkiem), a następnie w sawanny o trawach dochodzących do 1,5 m. Powyżej 800 m n.p.m. występują lasy sosnowe. Na wybrzeżu spotykamy lasy namorzynowe, a na okresowo zalewanych obszarach – bagienne. Powszechnie występują tzw. palmy cukrowe, uważane za symbol Kambodży (wykorzystuje się je jako surowiec budowlany oraz podstawowy składnik do wyrobu cukru, octu, lekarstw i wina).

W Kambodży można spotkać niezliczoną liczbę gatunków zwierząt. Żyją tam tygrysy, lamparty, niedźwiedzie, słonie, bawoły i jelenie. Wilgotne lasy zamieszkuje lotokot i kalong, a z ssaków naczelnych występują gibony, makaki i langury. Występuje też kilka niebezpiecznych gatunków węży, np. kobra królewska czy pytony oraz mnóstwo kormoranów, żurawi, zimorodków i pelikanów. W Mekongu żyją także niektóre gatunki

dużych ryb, np. ogromny sum, który osiąga nawet 3 m długości. Na uwagę zasługują również niezwykle rzadko spotykane delfiny słodkowodne.

1.8 Ludność

Kambodża zamieszkiwana jest przez około 14,5 mln osób. Przy bardzo wysokim poziomie urodzeń (26,5 ‰) przyrost naturalny jest nieproporcjonalnie niski i wynosi ok. 1,7%. Spowodowane jest to jedną z najwyższych w Azji stopą zgonów (8,16‰). Najwyższą śmiertelność odnotowuje się wśród niemowląt, a przyczynia się do tego nędza i kiepski system opieki zdrowotnej. Średnia długość życia mężczyzn to 56 lat, w przypadku kobiet jest to o 6 lat więcej.

Gęstość zaludnienia wynosi średnio ok. 80 os/km². Zamieszkane są głównie tereny wiejskie, w miastach mieszka zaledwie 22% populacji Kambodży. Ludność rozmieszczona jest bardzo nierównomiernie. Blisko 80% zamieszkuje okolice doliny rzeki Mekong i jeziora Tonle Sap. Najslabiej zaludnionymi rejonami są północno wschodnie prowincje, gdzie gęstość zaludnienia nie przekracza poziomu 50 os/km². Państwo jest stosunkowo jednolite pod względem etnicznym. 94% populacji stanowią Khmerzy. Pozostałe grupy etniczne to Chińczycy (3%), Wietnamczycy (2%), Czamowie, Tajowie i inni.

1.9 Religia

Wiodącą religią jest Buddyzm Therawada, wyznawany przez blisko 95% mieszkańców Kambodży. Praktykowany jest także Islam (przez ok. 3% populacji, głównie Malajów) formę oraz braminizm (większość wyznawców to Czamowie). Najmniejszą grupą są Chrześcijanie.

1.10 Ustrój

Zgodnie z konstytucją z 1993 Kambodża stała się monarchią konstytucyjną. Głową państwa i zwierzchnikiem sił zbrojnych jest król, powoływany dożywotnio przez Radę

Tronową. Władza ustawodawcza należy do 122-osobowego Zgromadzenia Narodowego (izba niższa), wybieranego w wyborach powszechnych na 5-letnią kadencję, i 61-osobowego Senatu (izba wyższa), powoływanego przez partie polityczne w proporcji do ich reprezentacji w izbie niższej. Władzę wykonawczą sprawuje rząd. Premiera powołuje król na wniosek przewodniczącego Zgromadzenia Narodowego. Konstytucja ustanowiła niezależne sądownictwo z Sądem Najwyższym na czele.

1.11 Gospodarka

Kambodża jest krajem słabo rozwiniętym, jednym z najbiedniejszych w świecie. Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej na 1 mieszkańca wynosi 2200 dolarów USA i jest najniższy w Azji. Inflacja wynosi 20,2% a bezrobocie utrzymuje się około 3,5%. Szacuje się, że 35% ludności żyje poniżej linii ubóstwa. Powolny wzrost gospodarczy w przypadku Kambodży notuje się od 1986, kiedy rozpoczął się w kraju proces prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz zakładów rzemieślniczych.

Podstawą gospodarki jest rolnictwo, sektor, w którym zatrudnionych jest 68% społeczeństwa, a który przynosi zaledwie 29% krajowych dochodów. W celach rolniczych wykorzystuje się 21,6% ziem, z czego na 70% uprawia się ryż. Ponadto w strukturze zasiewów odnaleźć można kukurydzę, maniok, trzcinę cukrową i kauczukowiec. Wiele osób zatrudnienie znajduje także w rybołówstwie, rozwiniętym nad jeziorem Tonle Sap i rzeką Mekong.

Przemysł w Kambodży jest słabo rozwinięty. Najistotniejszą jego gałąź stanowi przemysł odzieżowy, który przynosi ponad 70% wpływów z eksportu (niemal 75% produktów odzieżowych eksportowanych jest do USA). Drugim dominującym sektorem jest przemysł spożywczy z łuszcarniami ryżu, gorzelniami, zakładami przetwórstwa ryb i zakładami tytoniowymi. Ponadto funkcjonuje przemysł drzewny (fabryki kauczuku, tartaki) i chemiczny (głównie produkcja nawozów fosforowych, obuwia gumowego i opon).

Bardzo prężnie rozwijającą się gałęzią gospodarki jest przemysł turystyczny. Liczba przyjazdów do Kambodży systematycznie rośnie i w 2008 roku osiągnęła 2 mln. Przemysł

turystyczny jest w tej chwili drugim największym źródłem twardej waluty w kraju (po przemyśle odzieżowym).

Kambodża ma ujemny bilans handlowy. Wartość eksportu w 2005 roku wynosiła 2,7 mld dolarów USA, natomiast importu 3,5 mld dolarów USA. Głównymi partnerami handlowymi są Chiny, USA, Francja i Tajlandia.

II. WARUNKI ROZWOJU TURYSTYKI

2.1 Regiony koncentracji ruchu turystycznego i ich atrakcje turystyczne

W Kambodży można wyróżnić kilka głównych regionów turystycznych. Są to: Angkor, Phnom Penh, południowe wybrzeże Kambodży oraz wschodnia Kambodża..

a) Angkor

Angkor, położony 10 km północ od jeziora Tonle Sap, to jeden z najbardziej interesujących archeologicznych parków archeologicznych w Azji Południowo- Wschodniej. Park ten rozciąga się na obszarze 400 km², a na jego terenie odnajdziemy jeden z największych na świecie kompleks świątynny oraz pozostałości po stolicy Imperium Khmerów z IX do XV wieku. Prawdopodobnie, w XI wieku, Angkor zamieszkały przez około milion mieszkańców, był największym miastem ówczesnego świata. Z niewyjaśnionych do dzisiaj przyczyn, w XV miasto zostało opuszczone przez jego mieszkańców i na kilka wieków zapomniane. Dopiero w 1860 roku europejski badacz przypadkiem natknął się na wspaniałe ruiny ukryte w środku dżungli. Piękno kompleksu doceniła w 1992 roku komisja UNESCO, wpisując go na Listę Światowego Dziedzictwa.

Najpopularniejszą i największą z budowli w Parku Archeologicznym Angkor jest Angkor Wat. Świątynia ta stała się swego rodzaju symbolem Kambodży, a jej przedstawienie odnaleźć można na fladze narodowej państwa.

Rycina nr 6. Angkor Wat

Źródło: www.transazja.pl

Kolejna popularna świątynia słynie z gigantycznych kamiennych twarzy, których w całej świątyni jest 216. Twarze przedstawiają prawdopodobnie Buddę, albo Avalokiteśwarę, buddyjskiego Boddhisatwę Współczucia. Z kolei obiekt Ta Prohm zadziwia bardzo efektownym zasymilowaniem z dżunglą. Konary wielkich drzew wrastają i przeplatają się z kamiennymi murami tworząc niesamowite wrażenie.

b) Phnom Penh

Phnom Penh, czyli stolica Kambodży, jest położona w południowo-zachodniej części kraju, w tak zwanych czterech ramionach, czyli przy ujściu rzeki Tonle Sap do Mekongu. Miasto bardzo interesujące nie tylko ze względu na liczne zabytki, lecz także z powodu jego mieszkańców. 2 milionowa osada jest bardzo żywa, głośna, pełna riks i motorów, a codzienne życie jej mieszkańców toczy się na ulicy. Dodatkowego uroku dodaje Phnom Penh wyczuwalna atmosfera kolonijnego francuskiego miasta.

Cennym zabytkiem w Phnom Penh jest Pałac Królewski, zbudowany w 1870 roku. W skład zespołu pałacowego wchodzi m.in. Rezydencja Królewska, Sala Tronowa oraz Srebrna Pagoda. Srebrna Pagoda należy do największych atrakcji miasta, ze względu na przechowywaną w niej bogatą kolekcję bezcennych przedmiotów, takich jak "Smaragdowy Budda", statuetki z okresu Angkor czy królewska lektyka.

Lepszemu zrozumieniu sztuki i architektury Kambodży z okresu jej największego rozkwitu służy Muzeum Narodowe. Zebrano w nim ponad 5000 przedmiotów, wśród których są

m.in. posągi i inne przedmioty z okresu Angkor, w tym słynna statua "Trędowatego Króla" z Angkor Thom.

Kolejną atrakcją turystyczną Phnom Penh jest Pomnik Niepodległości, odsłonięty w 1958 roku, dla upamiętnienia niezależność Kambodży od państw kolonialnych. Także niechlubne panowanie Czerwonych Khmerów ma w mieście swój wydzźwięk. W dawnym więzieniu utworzonym przez krwawych władców utworzono Muzeum Toul Sleng. Można w nim zobaczyć cele i sale tortur pozostawiono w stanie, w którym porzucili je "Czerwoni Khmerzy". Ponadto w muzeum znajduje się prowadzona przez oprawców dokładna dokumentację więźniów, która zawiera m.in. tysiące zdjęć ofiar jak i obrazy tortur, namalowane przez Vann Nath, jednego z siedmiu ludzi, którzy przeżyli Toul Sleng. Tutaj znajduje się także równie słynna, co kontrowersyjna mapa Kambodży wykonana z ludzkich czaszek.

Z Czerwonymi Khmerami związane są także Pola Śmierci, miejsce gdzie z ich rąk zginęło 17 tys.ludzi. Obecnie znajduje się tam memorialna stupa, w której zgromadzono tysiące czaszek ofiar Pol Pota i jego reżimu.

Atrakcja Phnom Penh są także tradycyjne rynki funkcjonujące w mieście, gdzie można kupić niemal wszystko. Miasto zachwyca także piękną panoramę rzek Tonle Sap i Mekong oraz kusi licznymi restauracjami i pubami.

c) południowe wybrzeża Kambodży

Region ten przyciąga turystów spragnionych rozrywki i wypoczynku na pięknych i zarazem niezatłoczonych i niezniszczonych plażach. Dodatkową atrakcją są świeże owoce morza, które można nabyć u lokalnych rybaków lub skosztować w jednej z wielu restauracji. Region cieszy się także bujnym życiem nocnym. Najśłynniejszą nadmorską miejscowością jest Sihanoukville. Podupadłym kurortem z czasów kolonialnych jest Kep. Turystów przyciąga też Kampot, nieduże, ciche miasteczko pełne uroku kambodżańskiej prowincji. Oprócz kolonialnej architektury jest to świetna baza wypadowa do pobliskiego Parku Narodowego Bokor.

d) wschodnia Kambodża

Region dziki i mało rozwinięty. Główną atrakcją turystyczną są atrakcje naturalne. Prowincja Mondulhiri, przy granicy z Wietnamem, przyciąga wspaniałymi wodospadami. Najbardziej okazałym z nich są Bou Sra, Senmonorom i Romnea. Atrakcją prowincji są także organizowane wyprawy na słoniami w dżunglę.

W regionie znajduje się także niewielkie miasteczko Kratie, które jest jednym z najlepszych miejsc na zapolowanie z aparatem fotograficznym na bardzo rzadkie, żyjące w Mekongu delfiny rzeczne.

2.2 Dostępność komunikacyjna Kambodży

Do Kambodży można dostać się drogą lotniczą, lecz tylko z krajów regionu Azji Południowo- Wschodniej. W kraju znajdują się 17 lotnisk, z czego tylko 6 ma utwardzone pasy startowe, a zaledwie 2 lotniska obsługują połączenia międzynarodowe. Są to Lotnisko Międzynarodowe w Siem Reap oraz w Phnom Penh.

Lotnisko w Phnom Penh obsługują następujący przewoźnicy:

AirAsia,	Jetstar Asia,	Shanghai Airlines,
Angkor Airlines,	Korean Air,	Singapore Airlines
Bangkok Airways,	Malaysia Airlines,	Vietnam Airlines
Cathay Pacific,	President Airlines,	
Dragonair,	Royal Khmer Airlines,	

Zapewniają one połączenia z takimi miastami jak: Kuala Lumpur, Singapur, Bangkok, Guangzhou, Da Nang, Kunming, Vientiane, Hongkong, Nanning, Luang Prabang.

Lotnisko w Siem Reap obsługują z kolei:

Air Asia,	Bangkok Airways,	Lao Airlines,
Air Macau,	Jetstar Asia,	Malaysia Airlines,
Asiana Airlines,	Korean Air,	PMTair,

Royal Khmer Airlines, Vietnam Airlines.
Singapore Airlines

Latają one do: Bangkok, Guangzhou, Da Nang, Hanoi, Seoul - Incheon Kunming, Kuala Lumpur, Luang Prabang, Hochiminh, Singapore, Vientiane.

Do Kambodży można dostać się także autobusem z Bangkoku w Tajlandii oraz z Ho Chi Minh w Wietnamie. Z Bangkoku linie operują do Siem Reap i Sihanoukville, natomiast z Ho Chi Minh do Phnom Penh i Siem Reap.

Alternatywną formą transportu są promy, które do Kambodży docierają z Laosu i Wietnamu, oraz własny transport samochodowy. Granicę można przekroczyć na następujących przejściach granicznych:

Tab. nr 1. Lądowe Przejścia Graniczne w Kambodży

Kraj sąsiadujący	Lądowe przejście graniczne
Tajlandia	Pet, Cham Yeam O'Smach Dong Prum Chorm
Laos	Dong Kralor
Wietnam	Bavet Kaam Samnor-Koh Rokar, Phnom Den

Źródło: opracowanie własne na podstawie [www. cambodia-immigration.com](http://www.cambodia-immigration.com)

Tab. nr 2. Graniczne Porty Morskie w Kambodży

Graniczne Porty Morskie
Sihanoukville International Port
Phnom Penh International Port
Onha Mong International Port

Źródło: opracowanie własne na podstawie [www. cambodia-immigration.com](http://www.cambodia-immigration.com)

Podsumowując, aby dotrzeć do Kambodży należy najpierw dotrzeć do jednego z krajów ościennych bądź posiadających lotnicze połączenie z Kambodżą. Brak jest bezpośrednich połączeń kraju z innymi kontynentami, a nawet z dalszymi regionami Azji.

2.3 Przemieszczanie się po kraju

W kambodży można podróżować z wykorzystaniem transportu lotniczego. Loty narodowe obsługują lotniska w Phnom Penh, Siem Reap, Battambang, Stung Treng, Krong.

Jednym z najbardziej optymalnych środków transportu w Kambodży są pociągi. W kraju wybudowane zostały 2 linie kolejowe, łączą one Phnom Penh i Poipet na granicy Tajlandzkiej oraz Phnom Penh i Sihanoukville na wybrzeżu. Pociągi na tych liniach jeżdżą bardzo rzadko (najczęściej raz na tydzień). Podróż tym środkiem komunikacji jest stosunkowo niedroga i szybka, choć czasami niekonwencjonalna. W pociągach nie ma rezerwacji, rzadko zdarzają się miejsca siedzące a zdarza się nawet podróżować w wagonach towarowych oraz na dachach pociągów (co dla niektórych jest niewątpliwą atrakcją).

Alternatywa do transportu kolejowego jest transport drogowy. Spora część dróg jest w złym stanie, w najlepszej kondycji jest 8 dróg krajowych o łącznej długości 2154 km. Sześć z nich łączy stolicę Kambodży z innym miastami kraju. Po drogach można poruszać

się samochodem (można łatwo wynająć) lub autobusami. Transport autobusowy obsługuje firma Mekong Express, działająca w oparciu o rozkłady jazdy, oraz firmy Sorya i GST, działające na zasadzie „brak zasad”. Ta forma transportu jest bardzo tania.

Kambodża posiada także rozwinięty system żeglugi śródlądowej, można więc poruszać się po kraju promami, które łączą ważniejsze miejscowości np. promy na trasie Phnom Penh-Siem Reap, Siem Reap – Battambang oraz Sihanoukville - Koh Kong.

2.4 Uwarunkowania polityczno- prawne

Kambodża po wielu latach niestabilizacji politycznej (zmieniające się rządy, wewnętrzne i zewnętrzne wojny) na przełomie XX i XXI uzyskała względną równowagę. Sprzyja to zatem rozwojowi turystyki.

Obywateli RP obowiązują wizy pobytowe (w Kambodży nie istnieje kategoria wiz tranzytowych). Wizy pobytowe z ważnością na 30 dni można uzyskać na lotnisku lub na drogowych przejściach granicznych po wypełnieniu kwestionariusza i załączeniu dwóch zdjęć. Opłata za wizę pobytową turystyczną wynosi 20 USD, za biznesową – 25 USD. O wizy można się ubiegać w ambasadzie Królestwa Kambodży w Warszawie, w innych kambodżańskich przedstawicielstwach dyplomatyczno-konsularnych oraz poprzez Internet (szczegółowe informacje i formularze wizowe pod adresem: www.mfaic.gov.kh).

W trakcie pobytu można przedłużyć wizę za dodatkową opłatą w wysokości: 45 USD (na 1 miesiąc), 75 USD (na 2 miesiące), 155 USD (wiza wielokrotna na 6 miesięcy), 285 USD (wiza wielokrotna na 12 miesięcy). Przy wjeździe wymagany jest przynajmniej czteromiesięczny okres ważności paszportu. Nie wymaga się okazywania biletu powrotnego ani też środków na pokrycie kosztów pobytu. Przy wylocie obowiązuje opłata wyjazdowa (lotniskowa) w wysokości 25 USD (dzieci do lat 2 – gratis, od 3 do 12 lat – 13 USD). Przy przelotach wewnętrznych opłata lotniskowa wynosi 6 USD. Na drogowych przejściach granicznych opłata wyjazdowa nie obowiązuje.

Nie ma ograniczeń przy wwozie dewiz, natomiast wywieźć można do 10 tys. USD po udokumentowaniu źródła ich pochodzenia. Poważnymi sankcjami, w tym także

więzieniem, zagrożone są wwóz i wywóz narkotyków, a także autentycznych dzieł khmerskiej sztuki oraz chronionych zwierząt

W Kambodży nie ma obowiązku meldunkowego i można posługiwać się międzynarodowym prawem jazdy.

2.5 Bezpieczeństwo

Jako że Kambodża okres wojen a już za sobą, kraj ten stał się pod tym względem bezpieczny dla turystów. Należy jednak uważać na pozostałości po okresie niepokoju, jakim są liczne miny, granaty i bomby. Nie stanowią one jednak niebezpieczeństwa dla turystów przy zastosowaniu podstawowych zasad m.in. trzymania się szlaku i wytyczonych ścieżek. Zagrożenie przestępczością jest spore, należy uważać na licznych kieszonkowców (zwłaszcza na bazarach czy w publicznych środkach transportu) oraz unikać spacerowania w pojedynkę po zmroku.

2.6 Opieka medyczna

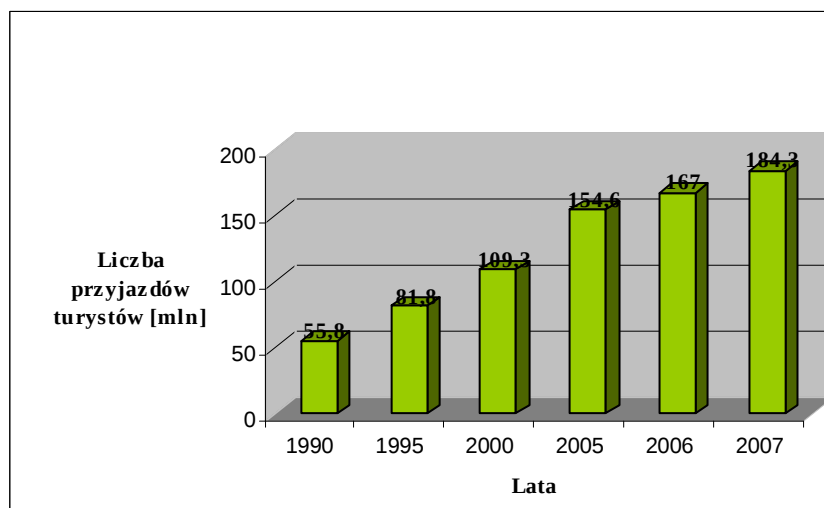
W miastach opieka medyczna jest dostępna. Wizyta u lekarza kosztuje w granicach 30-50 USD, tyle samo doba w szpitalu, przy czym chory dodatkowo musi płacić za leki, środki opatrunkowe i wyżywienie, a do szpitala musi być przywieziony prywatnym środkiem transportu. Kilka karetek pogotowia ratunkowego na całą stolicę nie gwarantuje szybkiej pomocy lekarskiej. Doba pobytu w jednej z nielicznych klinik prywatnych (głównie francuskich) kosztuje od 80 do 200 USD. Poważnie chorzy cudzoziemcy korzystają z usług lekarskich za granicą, głównie w Bangkoku, Ho Chi Minh City czy Singapurze.

III. RYNEK RECEPCJI TURYSTYCZNEJ

3.1. Rynek Kambodży jako część regionu w międzynarodowym ruchu turystycznym.

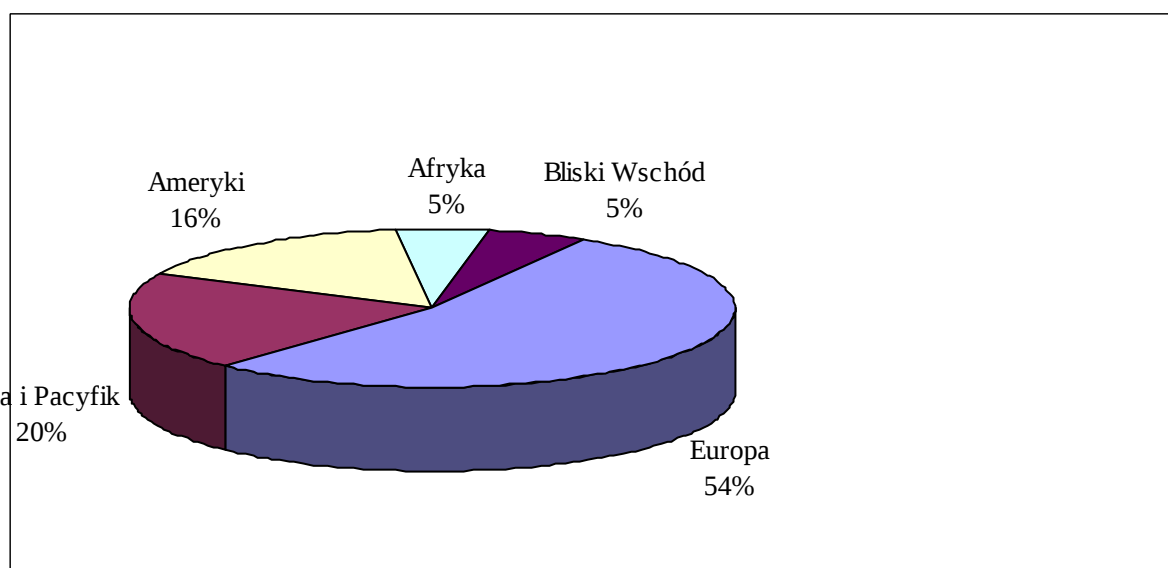
Kambodża należy do regionu turystycznego Azja i Pacyfik w którego skład wchodzi cztery subregiony: Azja Północno- Wschodnia, Azja Południowo- Wschodnia, Oceania oraz Azja Południowa. Kambodża położona jest w subregionie Azji Południowo- Wschodniej.

Region Azji i Pacyfiku odgrywa w turystyce międzynarodowej ważną rolę. Liczba przyjazdów turystów w regionie, według danych Światowej Organizacji Turystyki, w 2007 roku wyniosła 184,3 mln, co stanowiło 20,4% światowego ruchu turystycznego. Oznacza to, iż Region Azji i Pacyfiku zajmował drugą pozycję na świecie pod względem ilości przyjazdów turystów, po przodującej z wynikiem 53,6% Europie. Swoją lokatę omawiany region turystyczny polepsza systematycznie od roku 1990. Wtedy to liczba przyjazdów turystów wynosiła 55,8 mln, co stanowiło 12,8% światowego ruchu turystycznego. Zatem w latach 1990- 2007 liczba przyjazdów turystów zwiększyła się o 128,5 mln. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż zwiększeniu uległo zjawisko ruchu turystycznego w skali światowej. Niemniej jednak procentowy udział omawianego regionu w światowym ruchu turystycznym także się powiększył, o 7,6%, co świadczy o umacnianiu się pozycji regionu Azji i Pacyfiku na rynku światowym. Zjawisko prezentuje wykres na kolejnej stronie.

Wykres nr 3. Liczba przyjazdów turystów zagranicznych do regionu Azja i Pacyfik w latach 1990- 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2008 Edition, UNWTO

Wykres nr 4. Procentowy udział regionu Azja i Pacyfik w światowym ruchu turystycznym w 2007 roku

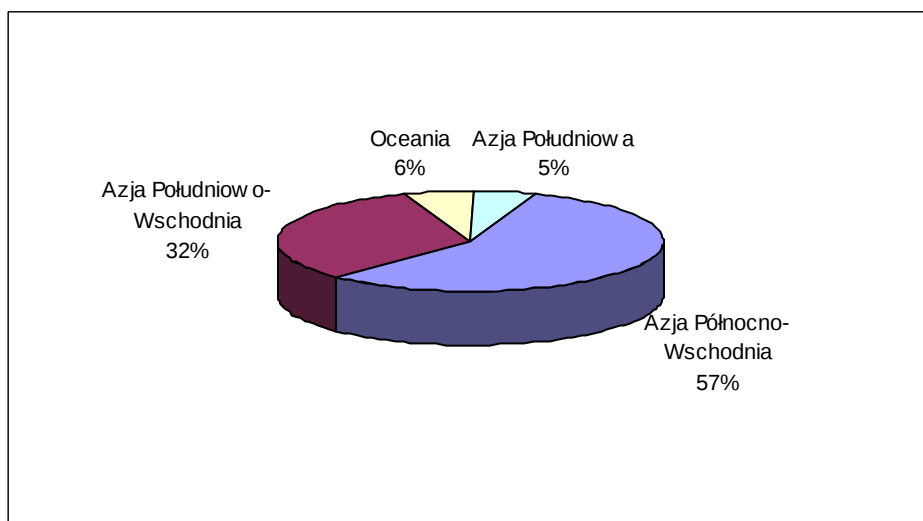
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2008 Edition, UNWTO

Liczba przyjazdów turystów do regionu Azji i Pacyfiku intensywnie wzrasta. Rok 2006, w odniesieniu do roku poprzedniego, przyniósł 8% zmianę, natomiast rok 2007, w odniesieniu do roku 2006, wykazał wzrost o 10,4%.

Regionu Azji i Pacyfiku zajmuje ponadto drugą, po Bliskim Wschodzie, pozycję na świecie pod względem średniego rocznego wzrostu liczby przyjazdów turystów. Liczba ta dla lat 2000- 2007 osiągnęła wartość 7,8%, przy średniej światowej 4,1%. Dla regionu europejskiego wartość ta wyniosła 3%, natomiast dla amerykańskiego 1,5%.

Mocna pozycja Azji i Pacyfiku wynika paradoksalnie z tego, iż jest to rozwijający się region turystyczny, często nie dotknięty jeszcze piętnem komercjalizacji. Współcześni turyści, szukając nowych i egzotycznych destynacji, co raz częściej kosztem znanych regionów, jak Europa i Ameryki, wybierają Azję i Pacyfik. Potwierdzenie tej hipotezy jest fakt, iż podobne zjawisko ma miejsce w przypadku rozwijającego się regionu turystycznego Afryki, w której roczne tempo wzrostu przyjazdów turystów w latach 2000-2007 wyniosło 6,8%.

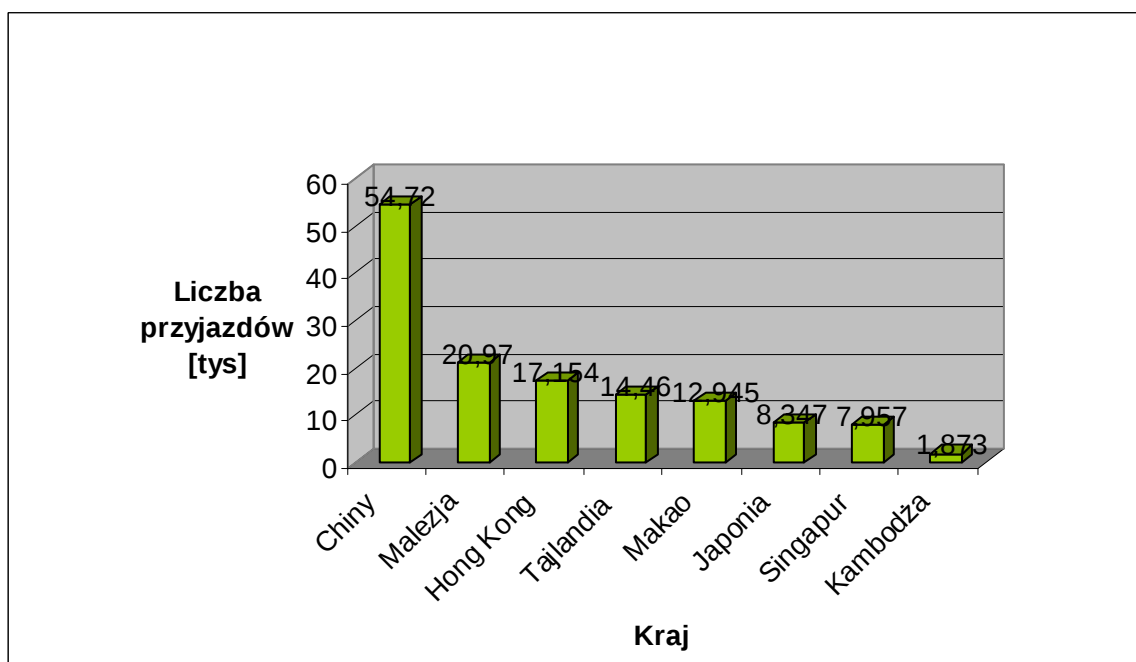
Subregion Azja Południowo- Wschodnia, w której położona jest Kambodża, zajmuje mocną pozycję w regionie Azji i Oceanii. W 2007 roku subregion ten zanotował 59,6 mln przyjazdów turystów, co stanowiło 32,3% wszystkich przyjazdów do regionu. Silniejszą pozycję zajmuje tylko Azja Północno- Wschodnia, skupiająca 56,5% ruchu turystycznego w regionie (104,2 mln przyjazdów turystów). Pozostałe subregiony, czyli Oceania i Azja Południowa, mają mniejsze znaczenie gdyż odwiedzone je odpowiednio 10,7 i 9,8 mln razy (co stanowi 5,8% i 5,3% ruchu turystycznego w regionie).

Wykres nr 5. Rozkład przyjazdów turystów w regionie Azja i Pacyfik wśród subregionów w 2007 roku [%]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2008 Edition, UNITO

Spośród państw regionu Azja i Oceania najwięcej przyjazdów turystów w roku 2007 odnotowano w Chinach. Liczba ta wyniosła 54720 tys., co stanowi 29,7% ruchu turystycznego w regionie. Kolejne pozycje zajmują Malezja (11% przyjazdów do regionu), należący do Chin Hong Kong (9%), Tajlandia (7,8%) i Makao (7%), także będące częścią Chin. Kambodża w 2007 roku przyjęła 1% ruchu turystycznego w regionie.

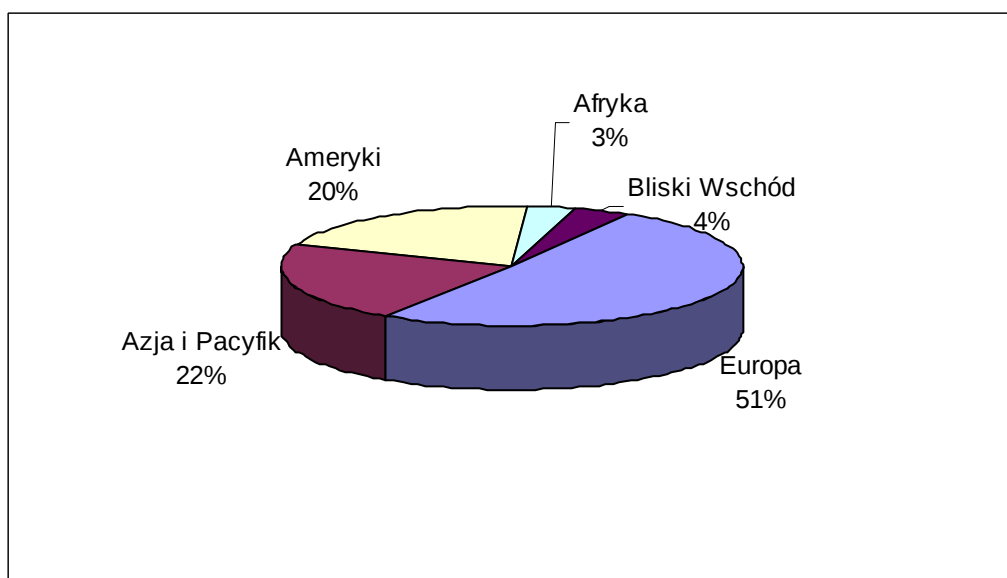

Wykres nr 6. Liczba przyjazdów turystów wybranych krajów regionu Azja i Pacyfik

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2008 Edition, UNWTO

Kambodża jest krajem, który odnotował największe zmiany procentowe w liczbie przyjazdów turystów w regionie. Zmiana w porównaniu roku 2007 do 2006 wyniosła aż 29,7%. Przyczyny takiego stanu rzeczy upatruje się w wzrastającej stabilizacji politycznej oraz poprawie infrastruktury turystycznej oraz licznych proturystycznych działaniach rządu i światowych organizacji turystycznych (co zostanie szczegółowo omówione w dalszej części rozdziału). Jeden z większych wzrostów liczby przyjazdów turystów odnotowała także Malezja, zmiana latami 2006/2007 wynosiła 11%. Na kolejnych miejscach uplasował się Hong Kong, z wynikiem 9%, Tajlandia- 7,8% oraz Makao- 7% wzrost. Zarówno Hong Kong i Makao są częścią Chin, więc wzrost popularności na te destynacje związany jest z umacniającą się pozycją Chin na rynku turystycznym świata.

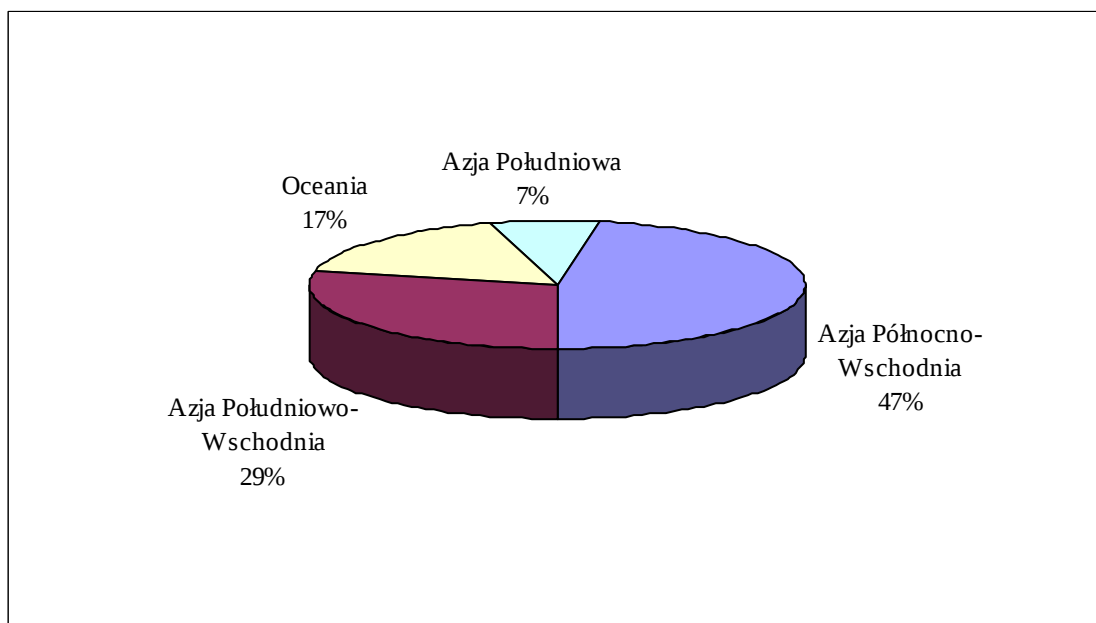
Dochody z turystyki międzynarodowej w regionie Azji i Pacyfiku wyniosły w 2007 roku 188,9 bilionów dolarów, co stanowi 22% dochodów z turystyki na świecie. W przeliczeniu na 1 przyjazd turysty wynosi to 1020 dolarów. Dla porównania, w Europie, która uzyskuje 433,3 biliony dolarów dochodów z turystyki, 1 przyjazd turysty generuje 890 dolarów. Biorąc pod uwagę, iż średni poziom cen w krajach europejskich jest wyższy niż w krajach azjatyckich, może się to wydać zastanawiające. Wpływa na to jednak długość pobytu turystów w regionie Azji i Oceanii, która jest większa niż w regionie europejskim.

Wykres nr 7. Dochody z turystyki w regionach w 2007 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2008 Edition, UNWTO

W omawianym regionie Azji i Pacyfiku liczba przyjazdów turystów przekłada się na generowane z turystyki dochody. 47% dochodów w regionie uzyskuje region Azji Północno- Wschodniej, co w dużym stopnie powodowane jest silną pozycją Chin na turystycznym rynku światowym. Azja Południowo- Wschodnia ściąga 29% dochodów, natomiast Oceania i Południowa Azja uzyskują odpowiednio 17% i 7% dochodów w regionie. W odniesieniu do dochodów z turystyki na świecie wyżej wymienione subregiony uzyskują odpowiednio 10,4%, 3,3%, 3,7% oraz 1,5% światowych wpływów.

Wykres nr 8. Dochody z turystyki międzynarodowej w subregionach Azji i Pacyfiku

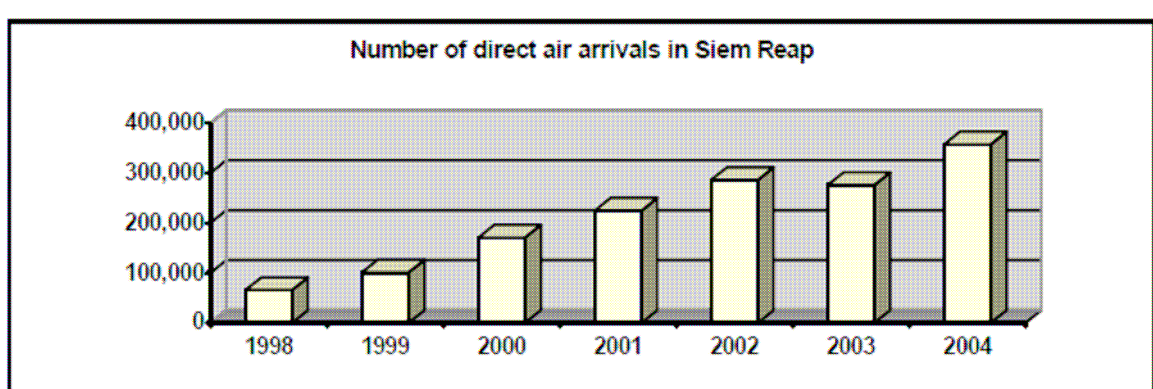
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Highlights 2008 Edition, UNWTO

W regionie Azja- Pacyfik największe dochody uzyskują Chiny (41,919 mln dolarów) co spowodowane jest największą liczbą przyjazdów turystów w regionie do tego kraju. Na drugi miejscu plasuje się Australia (22,244 mln dolarów), a dalej Tajlandia (15,573 mln dolarów) oraz Makao (14,047 mln dolarów) i Hongkong (13,766). Są to zatem kraje znajdujące się w czołówce państw z największą liczbą przyjazdów turystów. Hongkong znajduje się liście generowanych wpływów nieco niżej niż na liście liczby przyjazdów turystów, gdyż przeważają tam krótkie, często jednodniowe pobyty. Wpływy Kambodży w 2007 roku wyniosły 1,400 mln dolarów.

Kambodża w regionie Azji i Pacyfiku nie odgrywa znaczącej roli, aczkolwiek jest to państwo gdzie turystyka jest w fazie rozwoju. Już teraz Kambodża odnotowuje stały wzrost przyjazdów turystów, a dynamika wzrostu jest wysoka. Zgodnie z Raportem Konkurencyjności Podróży i Turystki z 2009 roku, opracowanym w Genewie na Światowym Forum Ekonomicznym, Kambodża zajmuje 21 miejsce pod względem konkurencyjności w stosunku do innych państw w regionie Azja Pacyfik.

3.2 Liczba przyjazdów do Kambodży

Liczba przyjazdów do Kambodży znacząco wzrosła w latach 1993-2008. W roku 1993 liczba przyjazdów była bardzo nieznaczna i wynosiła zaledwie 118. Spowodowane to było bardzo niestabilną sytuacją polityczną w kraju (do roku 1989 stacjonowały w Kambodży wojska wietnamskie, a dopiero w 1993 roku zorganizowano wolne wybory). Od tego roku liczba przyjazdów systematycznie rosła aż do 1996 roku. Znaczący wpływ na taki wpływ rzeczy miało wpisanie w 1992 roku najważniejszego zabytku Kambodży, Angkor, na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. W roku 1997 liczba przyjazdów zmalała o 16%, na co po raz kolejny wpływ miała sytuacja polityczna kraju (miały miejsce walki o władzę, liczne aresztowania). Kolejne lata przynoszą dalszy wzrost liczby przyjazdów, przyspieszony przez zatwierdzenie układu Otwartego Nieba i tym samym zwiększenie liczby lotów do kraju. Wzrost ten możemy zaobserwować na przykładzie Międzynarodowego Lotniska w Siem Reap, co prezentuje poniższy wykres.

Wykres nr 9. Liczba bezpośrednich przylotów do Siem Reap

Źródło: *Corporate Responsibility and the Tourism Sector In Cambodia*, World Bank Group, January 2005

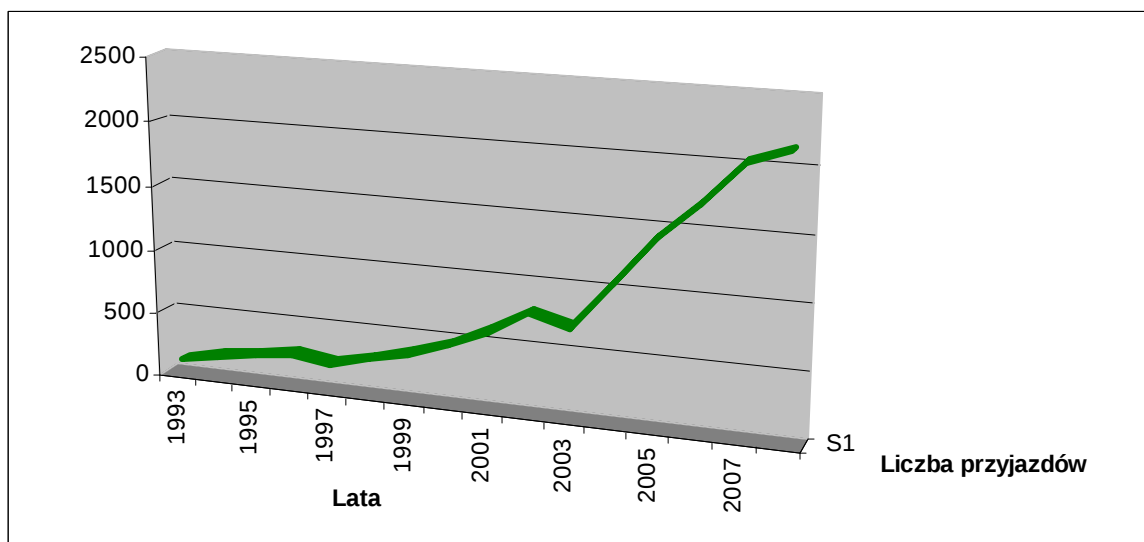
W rezultacie w 2003 roku Kambodża odnotowała 701 przyjazdów. Bezwzględne wartości liczbowe nie są duże, gdyż skala ruchu turystycznego była w Kambodży ciągle niewielka, lecz roczne zmiany wyrażone w procentach mają spore wartości i latach 1993- 2002 wynosiły one od 18% do 49% (pomijając rok 1997, w którym zmiana procentowa miała wartość ujemną). W 2004 Kambodża zanotowała ponad 1 milion przyjazdów, a zmiana procentowa w porównaniu do roku poprzedniego wynosiła 51% (jednakże tak wysoka

nota była częściowo spowodowana ujemnym wynikiem w roku poprzednim). Od roku 2004 do 2007 obserwujemy bardzo dynamiczny wzrost liczby przyjazdów. W 2007 roku Kambodża przekroczyła granicę 2 milionów przyjazdów, co do roku poprzedniego oznacza wzrost o 18,53%. Roku 2008 przyniósł zmniejszenie intensywności wzrostu liczby przyjazdów i wynosił on 5%. Powodem takiej sytuacji był konflikt zbrojny, jaki wybuchł w drugiej połowie roku między Kambodżą oraz Tajlandią o tereny przygraniczne.

Tab. nr 3. Liczba przyjazdów do Kambodży w latach 1993 do 2008

Rok	Liczba przyjazdów	Zmiana [%]
1993	118,183	0.00
1994	176,617	49.44%
1995	219,680	24.38%
1996	260,489	18.58%
1997	218,843	-15.99%
1998	289,524	32.30%
1999	367,743	27.02%
2000	466,365	26.82%
2001	604,919	29.71%
2002	786,524	30.02%
2003	701,014	-10.87%
2004	1,055,202	50.53%
2005	1,421,615	34.72%
2006	1,700,041	19.59%
2007	2,015,128	18.53%
2008	2,125,465	5.48%

Źródło: Tourism Statistical Report, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Wykres nr 10. Liczba przyjazdów do Kambodży w latach 1993- 2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Wykres bardzo wyraziście prezentuje nam dynamiczny wzrost liczby przyjazdów do Kambodży w ostatnich 4 latach. Przyczyny tego zjawiska wskazała na Międzynarodowej Giełdzie Turystycznej Angkor, zorganizowanej w 2007 roku w Seam Reap, pani So Mara, Pod-Sekretarz Ds. Zagranicznych Ministerstwa Turystyki Kambodży. So Mara osiągnięcia w dziedzinie turystyki przypisała dobremu przywództwu premiera rządu Samdech Hun Sen’owi, który zabezpieczył w kraju stabilizację polityczną oraz opiekę społeczną i bezpieczeństwo. Ponadto działania rządu przyczyniły się do rozwoju infrastruktury turystycznej i inwestowania w rozwój zasobów ludzkich. Dodatkowo wzrosła dbałość o umacnianie jakości produktu turystycznego, a krajowa i zagraniczna promocja i marketing zostały uznane za kluczowe elementy służące rozwojowi turystyki w Kambodży.

Do wzrostu zainteresowania Kambodżą przyczyniło się także objęcie jej przez Światową Organizację Turystyki Programem Działania dla Najmniej Rozwiniętych Krajów w latach 2000-2010. Zaowocowało to szeregiem korzystnych działań ukierunkowanych na poprawę sytuacji na rynku turystycznym. Przykładem takich działań są:

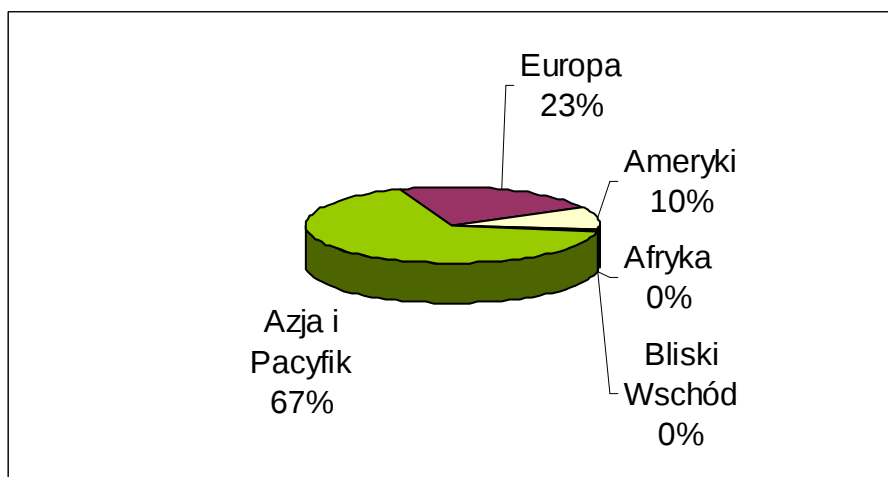
- o przeprowadzenie w 2001 roku analizy sytuacji zasobów ludzkich dla branży turystycznej oraz przygotowanie długoterminowego planu rozwoju w tej kwestii,
- o zorganizowanie w 2003 roku Narodowego Seminarium na Temat Zarządzania Zasobami w Zrównoważonej Turystyce, które miało na celu edukację kadry

turystycznej Kambodży min. poprzez studium przypadków zaprezentowanych przez światowych ekspertów,

- o zorganizowanie projektów edukacyjnych dla ludności Kambodży, które miały na celu zwiększenie ich świadomości na temat ochrony zasobów naturalnych Kambodży
 - o stworzenie projektów rozwoju i promocji dla regionów Kambodży,
- oraz wiele innych działań, które poskutkowały bardziej rozważnym i świadomym pokierowaniem działaniami na rynku turystycznym Kambodży. To z kolei przyczyniło się do wzrostu zainteresowani krajem turystów zagranicznych.

3.3 Kierunki, z których przyjeżdżają turyści.

Kambodża jako destynacja turystyczna jest najatrakcyjniejsza dla mieszkańców swojego regionu Azji i Pacyfiku. Świadczy o tym 67% udział tego regionu w strukturze liczby przyjazdów do Kambodży. W drugiej kolejności uplasowała się Europa, wysyłająca 23% turystów przyjeżdżających do omawianego kraju. Z regionu amerykański pochodzi natomiast 10% turystów w Kambodży. Praktycznie zerowe znaczenie, w porównaniu do całości przyjazdów, mają regiony afrykański i Bliski Wschód.

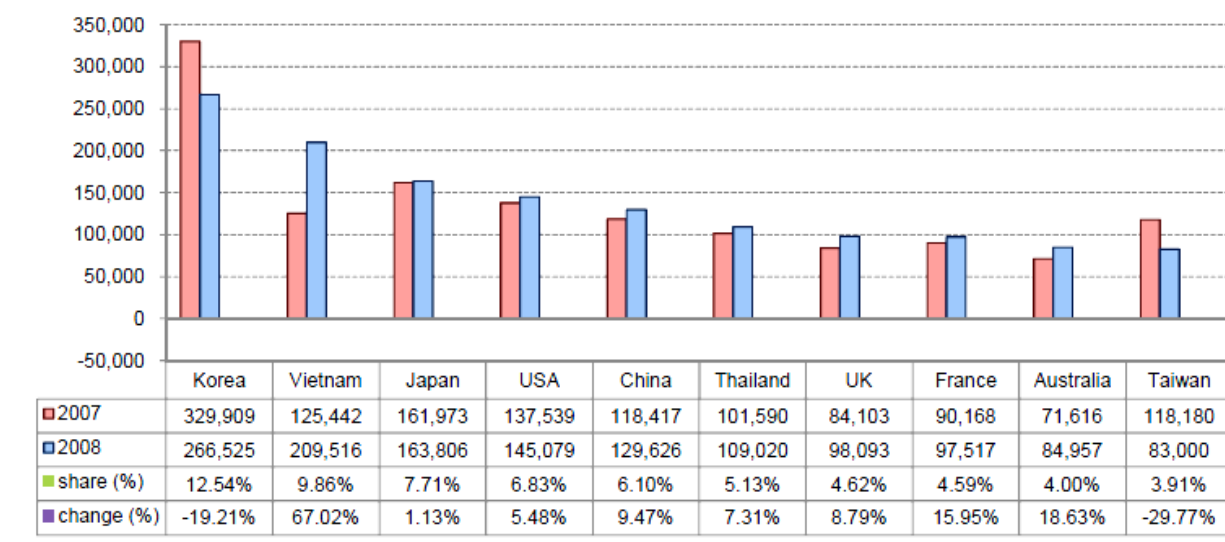

Wykres nr 11. Przyjazdy do Kambodży z regionów świata

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Biorąc pod uwagę poszczególne państwa, najliczniejsze przyjazdy turystów odnotowano z Korei (266 tys. przyjazdów), sąsiadującego Wietnamu (209 tys. przyjazdów) oraz Japonii.

Kolejną pozycję zajmują, z wynikiem 145 tys., Stany Zjednoczone, dalej ponownie kraje azjatyckie: Chiny (129tys przyjazdów) oraz ościenna Tajlandia. Znaczącą liczbę przyjazdów odnotowuje się z europejskich krajów: Wielkiej Brytanii oraz Francji (odpowiednio 98 tys. oraz 97 tys. przyjazdów).

Wykres nr 12. Przyjazdy do Kambodży wg krajów generujących ruch turystyczny

Źródło: Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Na podstawie przedstawionych danych można zauważyć, że wśród 10 krajów emitujących największy ruch turystyczny do Kambodży połowa to kraje azjatyckie. Wpływa na to głównie bliskość geograficzna tych państw (a więc wiąże się to z dobrą dostępnością komunikacyjną) lub też, w przypadku krajów położonych nieco dalej, obecność bezpośredniego połączenia lotniczego. Drugą połowę stanowią natomiast kraje wysyłające najwięcej turystów spośród wszystkich krajów świata.

Tab. nr 4. Przyjazdy do Kambodży z regionu europejskiego w 2007 i 2008 roku

Europe	410,643	457,471
Northern Europe	133,946	153,376
Denmark	8,477	9,371
Finland	5,640	6,833
Iceland	214	274
Ireland	10,260	11,255
Norway	6,631	7,875
Sweden	18,621	19,675
United Kingdom	84,103	98,093
Western Europe	196,641	215,227
Austria	6,795	7,276
Belgium	12,038	13,179
France	90,168	97,517
Germany	53,087	59,903
Luxembourg	489	486
Netherlands	20,773	22,408
Switzerland	13,291	14,458
Eastern Europe	21,881	30,219
Bulgaria	1,605	322
Czech	1,907	2,147
Hungary	2,246	2,193
Poland	3,895	5,630
Romania	422	589
Russia	9,922	16,927
Slovakia	594	762
Ukraine	1,290	1,689
Southern Europe	41,995	44,795
Croatia	216	355
Greece	1,291	1,441
Italy	18,077	19,516
Portugal	2,542	2,284
Slovenia	639	891
Spain	17,592	18,344
Turkey	1,638	1,964
Others Europe	16,180	13,854

Źródło: Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Zgodnie z danymi z powyższej tabeli do Kambodży w 2008 roku przyjechało 457 tys. turystów, to jest o 47 tys. więcej niż w roku poprzednim. Najwięcej przyjazdów turystów, w liczbie 215 2727, wygenerowała Europa Zachodnia, a w niej z wysokimi pod tym względem wynikami Francja i Niemcy (odpowiednio 97,5 tys. i niemal 60 tys. przyjazdów) oraz inne kraje np. Holandia. Wysoka liczbę przyjazdów do Kambodży notuje się także z Europy Północnej, gdzie niekwestionowanym potentatem jest Wielka Brytania, z 98 tys. wygenerowanych przyjazdów, a na drugim miejscu z 19 tys. plasuje się Szwecja. W subregionie Europy Południowej największą liczbę przyjazdów przypisano Włochom i Hiszpanii natomiast w Europie Wschodniej Rosji oraz Polsce. W Kambodży zanotowano 5630 przyjazdów Polaków.

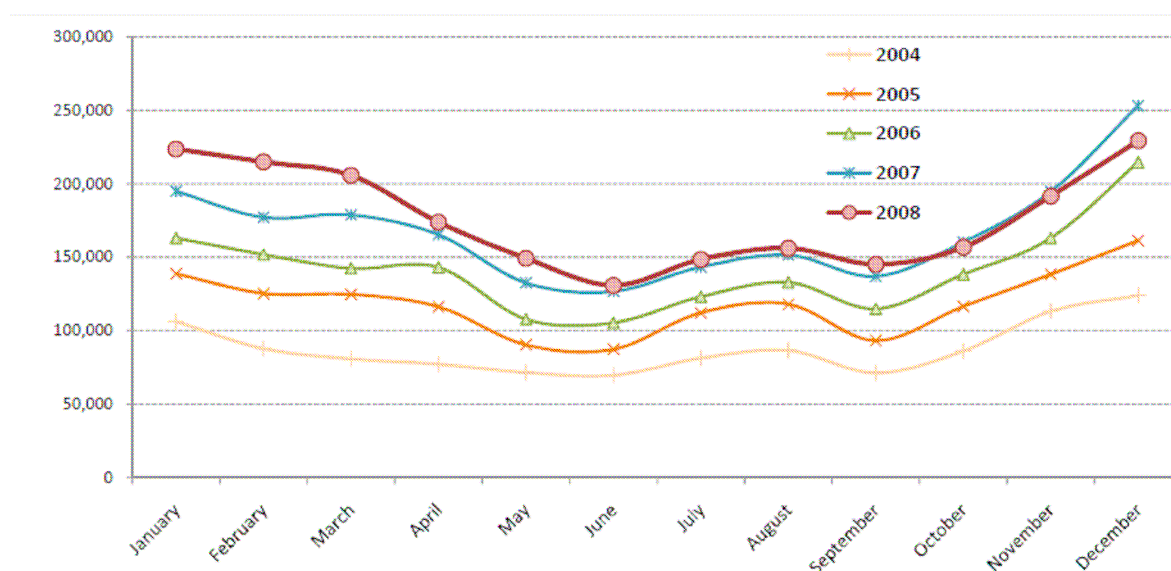
3.4 Sezonowość przyjazdów do Kambodży.

Ruch turystyczny cechuje się sezonowością, co możemy zaobserwować także w Kambodży. Liczbę przyjazdów w kolejnych miesiącach prezentują nam poniższa tabela oraz wykres.

Tab. nr 5. Przyjazdy do Kambodży w poszczególnych miesiącach

Destination	Months	2008
Cambodia (all means of transportation, include same-day visitors)	January	223,581
	February	214,902
	March	205,122
	April	173,903
	May	149,275
	June	130,853
	July	148,449
	August	156,098
	September	145,146
	October	156,718
	November	191,549
	December	229,269
	Total	2,125,465

Źródło: Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

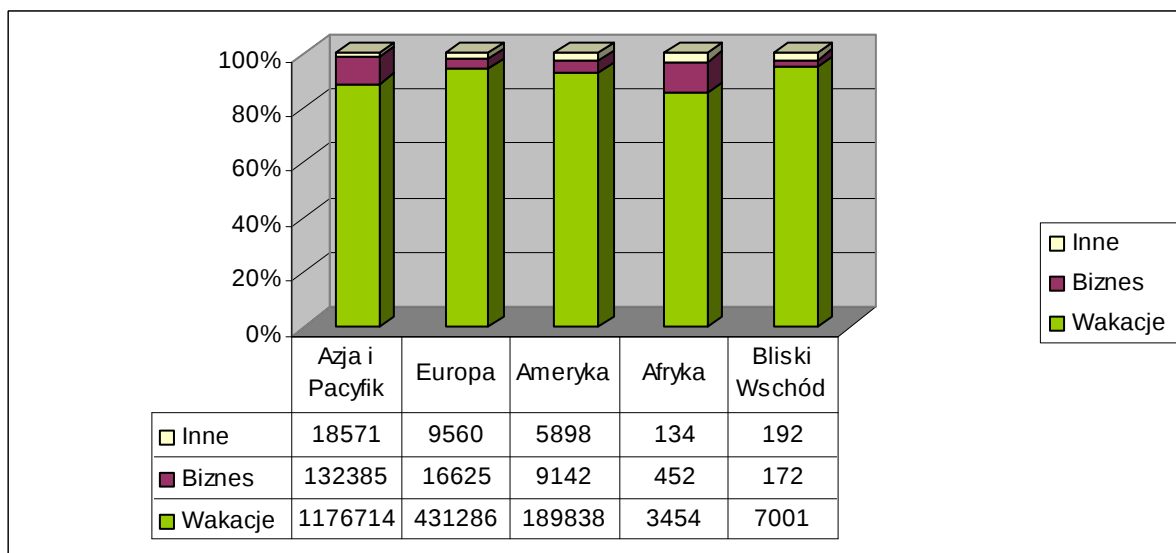
Wykres nr 13. Przyjazdy do Kambodży w poszczególnych miesiącach

Źródło: Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Powyższe dane pokazują nam, iż najwięcej przyjazdów do Kambodży notuje się od listopada do marca. Jest to związane z klimatem kraju, są to bowiem miesiące kiedy opady i panująca temperatura są najniższe w roku. Począwszy od kwietnia do października liczba przyjazdów utrzymuje się na widocznie niższym poziomie, co jest spowodowane trwaniem pory deszczowej i wysokimi temperaturami. Niewielką zwwyżką obserwujemy jednakże w lipcu i sierpniu, na co wpływa wzmożony ruch turystyczny w okresie wakacyjnym.

3.5 Cel przyjazdów i profil turystów.

Turyści z regionów turystycznych świata przybywają do Kambodży w przeważającej większości w celach rekreacyjnych, aby spędzić tam wakacje. Związane jest to z atrakcyjnością kraju pod względem krajoznawczym, jak i wypoczynkowym. Jedynie niewielki odsetek turystów przybywa do Kambodży w celach biznesowych, co spowodowane jest faktem, iż gospodarka tego kraju nie jest rozwinięta. Najmniej przyjazdów turystów odnotowuje się w celach innych niż wymienione.

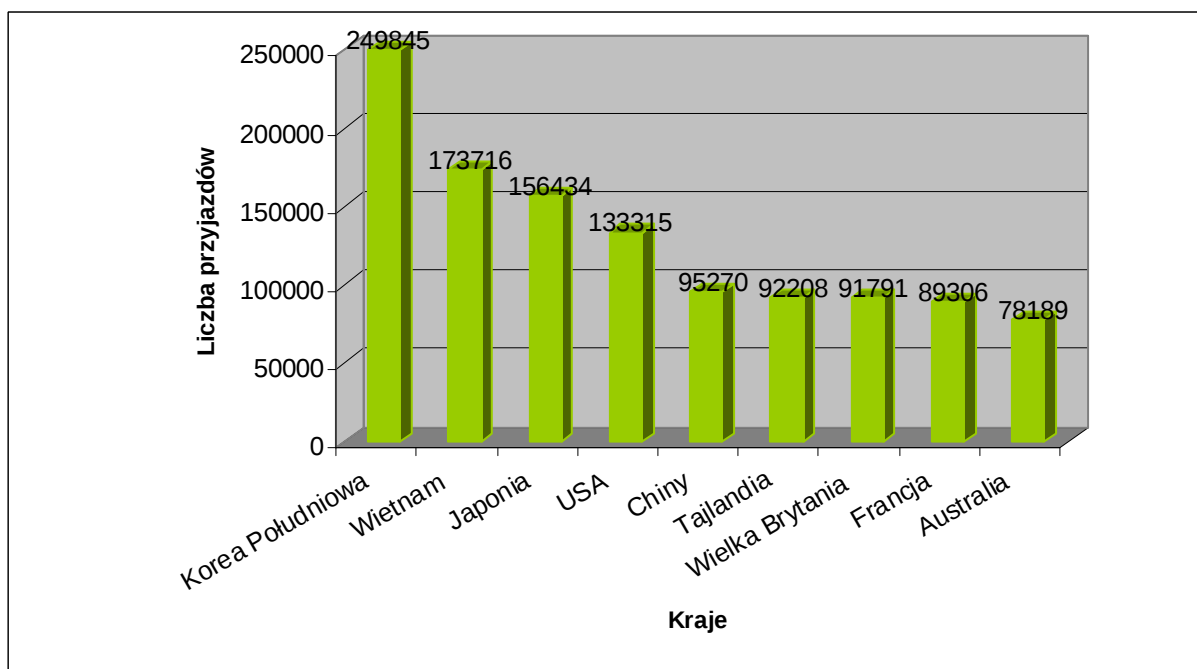

Wykres nr 14. Cele przyjazdów turystów z regionów świata do Kambodży.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Biorąc pod uwagę proporcje poszczególnych motywacji w regionach turystycznych, największy udział wyjazdów biznesowych w stosunku do całości wyjazdów obserwujemy w regionie afrykańskim, a zaraz potem w regionie Azja i Pacyfik. Jednakże rozpatrując przyjazdy turystów biznesowych na świecie w liczbach bezwzględnych, przoduje Azja i Pacyfik (ponad 132 tys. przyjazdów) a na drugim miejscu plasuje się Europa (16,5 tys. przyjazdów).

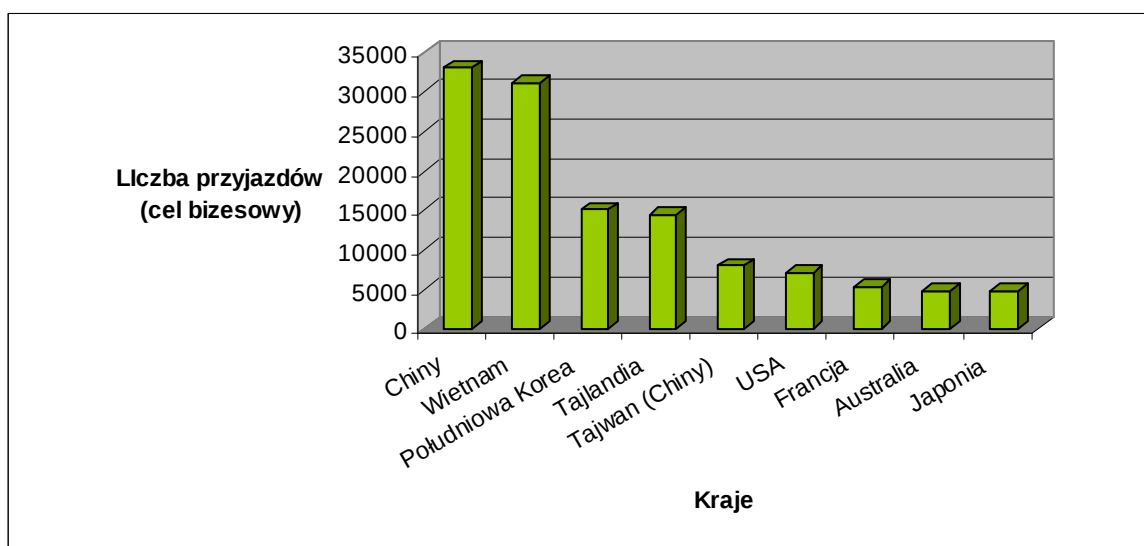
Kolejność krajów generujących najwięcej przyjazdów do Kambodży w celach wakacyjnych zgadza się z kolejnością krajów wysyłających najwięcej turystów do Kambodży w ogóle. Jest to spowodowane dominującym znaczeniem turystyki wakacyjnej na rynku turystycznym omawianego kraju.

Wykres nr 15. Liczba przyjazdów do Kambodży w celach wakacyjnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

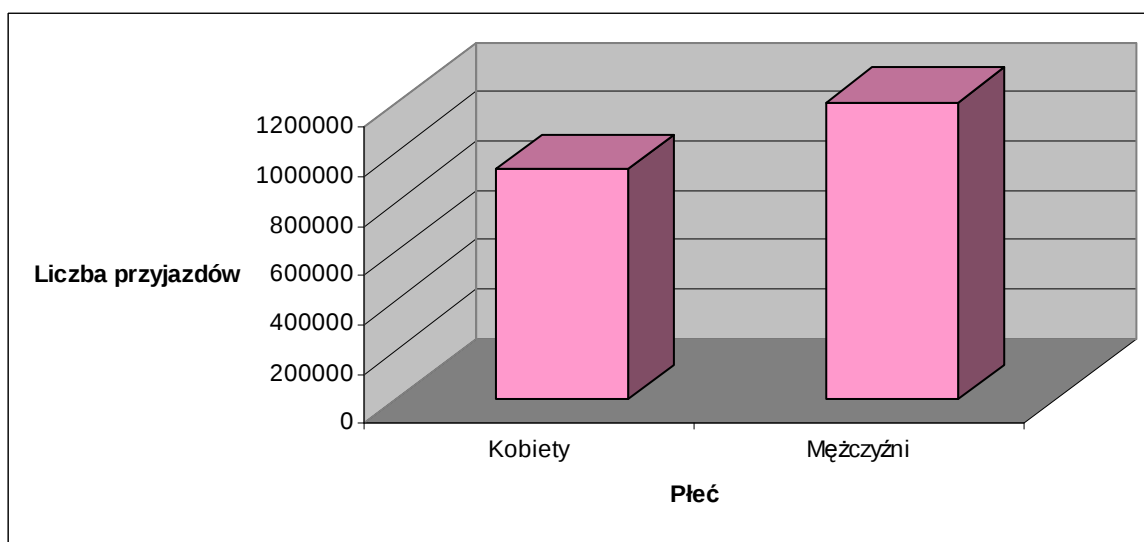
Czołówka krajów generujących turystów biznesowych do Kambodży pozostaje w tym samym kręgu państw. Na prowadzenie wysuwają się jednak Chiny, jeden z głównych partnerów Kambodży w imporcie, podobnie jak Wietnam oraz Tajlandia. Z kolei takie państwa jak USA i Francja to znaczący odbiorcy eksportu z omawianego kraju.

Wykres nr 16. Liczba przyjazdów do Kambodży w celach biznesowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

Wśród wszystkich turystów przybywających do Kambodży 44% stanowią kobiety.

Wykres nr 17. Przyjazdy turystów do Kambodży wg płci

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department, Kingdom of Cambodia

3.6 Odwiedzane regiony.

W Kambodży znaczącą rolę odgrywają dwa regiony turystyczne. Są to stolica kraju-Phnom Penh oraz Prowincja Siem Reap, w której zlokalizowany jest Angkor (ze słynnym Parkiem Archeologicznym Angkor). Liczbę przyjazdów do nich pokazuje poniższa tabela.

Tab. nr 6. Przyjazdy do regionów Kambodży

Visitor arrivals			share (%)		change (%)
	2007	2008	2007	2008*	2008*/07
Phnom Penh & Other Destinations	894,542	1,065,595	44.39%	50.13%	19.12%
Siem Reap Province	1,120,586	1,059,870	55.61%	49.87%	-5.42%
Total	2,015,128	2,125,465	100.00%	100.00%	5.48%

Źródło: Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department

Dane pokazują nam, iż przyjazdy do wspomnianych dwóch regionów w 2008 roku rozkładają się niemal po równo. Phnom Penh uzyskało zaledwie 0,26% więcej przyjazdów niż prowincja Siem Reap. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż stolica skupia przyjazdy turystów biznesowych, natomiast Siem Reap to w przeważającej mierze turystyka krajoznawcza.

Analizując przyjazdy w roku 2007 zauważamy, że wówczas w prowincji Siem Reap odnotowano 5% więcej przyjazdów niż do Phnom Penh. Stolica kraju zyskała zatem na znaczeniu na przełomie 2007 i 2008 roku, biorąc pod uwagę liczbę przyjazdów. Phnom Penh zostało wypromowane dla turystów w późniejszym czasie niż Angkor Wat. Przez długi okres miasto miało negatywny wizerunek i kojarzone było z mało rozwiniętym, pokolonialnym, dotkniętym przez reżim Czerwonych Khmerów miejscem.

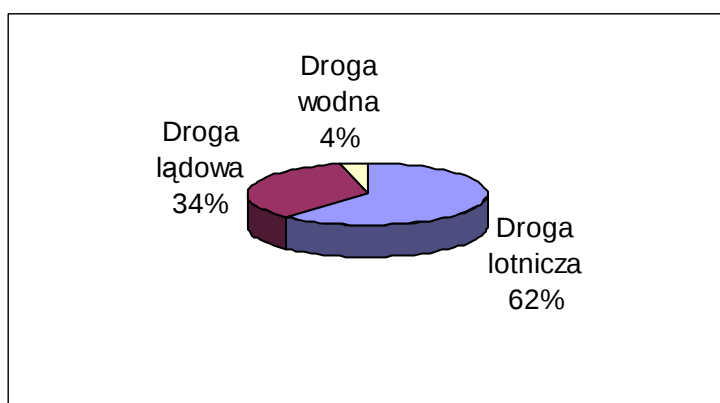
Co się natomiast tyczy Angkor Wat, już w latach '90 było to najbardziej znane miejsce w Kambodży. Przyczyniły się do tego, oprócz wpisu kompleksu na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, działania branży turystycznej sąsiadujących krajów. Te chcąc zachęcić jak największą liczbę turystów do przyjazdu do regionu, wykorzystywały w swojej kampanii także położony w ościennym kraju Angkor Wat. A jako że nie w ich interesie było zachęcenie turystów do całego Kambodży, co spowodowałoby pojawienie

się utraconego zysku dla ich własnej gospodarki turystycznej, reszta kraju czekała na jego odkrycie przez turystów.

Ministerstwo Turystyki Kambodży nie prowadzi statystyk dotyczących innych regionów kraju. Wynika to z ich niewielkiego, jak do tej pory, znaczenia dla turystyki kraju w porównaniu do Phnom Penh i Siem Reap. Aczkolwiek pozostałe regiony mają bardzo duży potencjał (warunki naturalne, kultura lokalna) i mają szanse w przyszłości konkurować z pozostałymi terenami.

3.7 Środki lokomocji.

Do Kambodży można się dostać drogą powietrzną, lądową i wodną (co szczegółowo zostało opisane w podrozdziale 2.2). Najpopularniejszym środkiem transportu, wykorzystywanym w celu dotarcia do Kambodży, jest samolot. Drogą powietrzną odbywa się 62% przyjazdów do kraju. W Kambodży dwa lotniska obsługują loty międzynarodowe. Są to Lotnisko Międzynarodowe w Phnom Penh oraz w Siem Reap, które zapewniają liczne połączenia lotnicze z krajami azjatyckimi. Za ich pośrednictwem kraj jest dostępny pod względem komunikacyjnym nie tylko dla mieszkańców Azji, lecz także dla licznie przybywających turystów z krajów zamorskich. Na drugim miejscu plasują się lądowe środki lokomocji, którymi przybywa 34% przyjeżdżających. Najmniej popularna jest droga wodna, wykorzystywana przez 4% przybywających.

Wykres nr 18. Środki transportu używane w podróży do Kambodży.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Tourism Statistical Report 2008*, Statistics and Tourism Information Department,

Tab. nr 7. Przyjazdy do Kambodży wg środka transportu

Visitor arrivals			share (%)		change (%)
	2007	2008	2007	2008*	2008*/07
Air	1,296,513	1,239,407	64.34	58.31	-4.40
Phnom Penh Int'l Airport	535,262	570,903	26.56	26.86	6.66
Siem Reap Int'l Airport	761,251	668,504	37.78	31.45	-12.18
Land and Water ways	576,054	762,027	28.59	35.85	32.28
Land	532,366	690,138	26.42	32.47	29.64
Boat	43,688	71,889	2.17	3.38	64.55
Sub-Total	1,872,567	2,001,434	92.93	94.16	6.88
Same-day visitors	142,561	124,031	7.07	5.84	-13.00
Total	2,015,128	2,125,465	100.00	100.00	5.48

Źródło: *Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department*

Na podstawie powyższej tabeli możemy także zaobserwować zmiany w wykorzystaniu środków transportu na przełomie 2007 i 2008 roku. W roku 2008 o 4,4% zmniejszyła się liczba przybywających drogą lotniczą. Jednocześnie o 29,64% zwiększeniu uległa ilość podróżujących drogą lądową, a o 64,55% drogą wodną. Wpływ na tą zmianę mogło mieć wprowadzenie w grudniu 2007 roku wspólnej wizy dla Kambodży i Tajlandii. Turyści mogli zatem przybywać drogą lotniczą do Tajlandii, a stamtąd lądowymi lub wodnymi środkami transportu podróżować do ościennej Kambodży.

3.8 Długość pobytu.

Wyjazdy do Kambodży mają charakter średnioterminowy. Dominują przyjazdy wakacyjne, których średnia długość w roku 2008 wynosiła 6,65 dnia. Liczba ta powoli wzrastała począwszy od 1998 roku, co świadczy o zwiększaniu się atrakcyjności kraju dla turystów, którzy zostają coraz dłużej, generując tym samym więcej zysków.

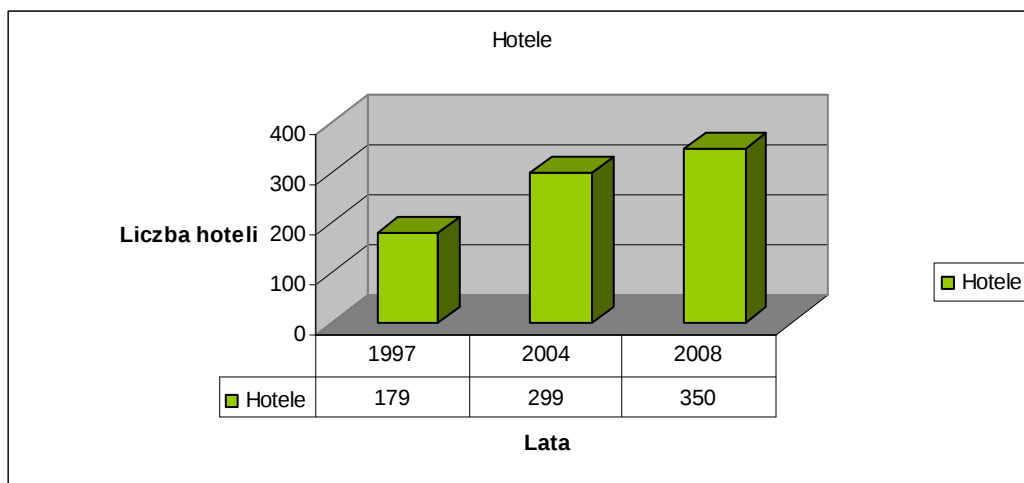
Tab. nr 8. Średnia długość pobytu w Kambodży

Years	Average Length of Stay (days)
1997	6.40
1998	5.20
1999	5.50
2000	5.50
2001	5.50
2002	5.80
2003	5.50
2004	6.30
2005	6.30
2006	6.50
2007	6.50
2008	6.65

Źródło: *Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department*

3.9 Baza noclegowa

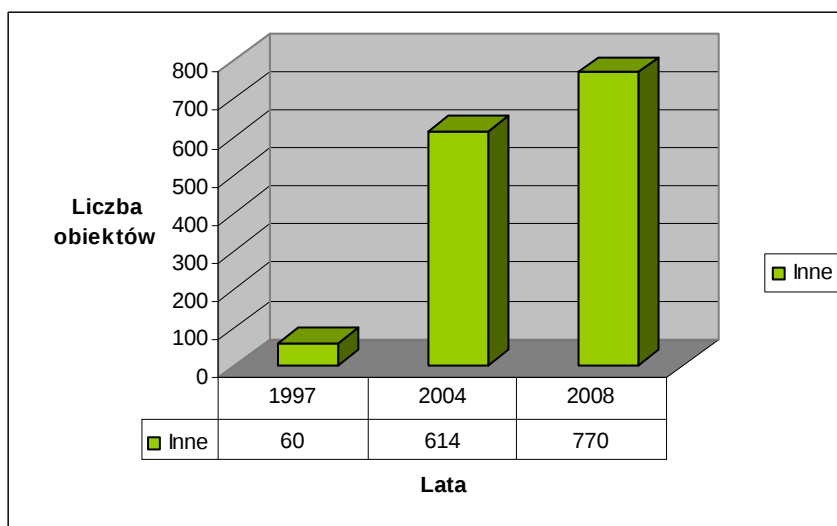
Baza noclegowa Kambodży rozwija się intensywnie wraz ze wzrostem liczby przyjazdów do kraju. W 2008 roku w Kambodży było 350 hoteli, od * do *****, co oznacza że ich liczebność wzrosła od 1997 roku niemal dwukrotnie. Taki skok spowodowany był przez wymagania rynku, a mianowicie coraz liczniejsze przyjazdy turystów i potrzebę ich zakwaterowania. Inwestycje w infrastrukturę hotelową były i nadal są czynione przez spółki zagraniczne.

Wykres nr 19. Liczba hoteli w Kambodży w latach 1997-2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Country Commercial Guide for Cambodia, FY 2006* oraz www.unescap.org

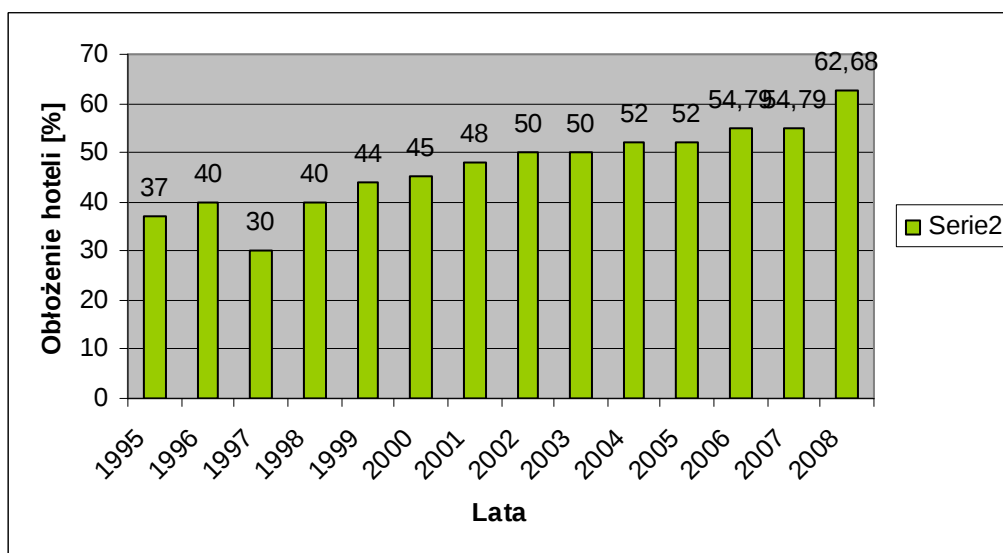
W przypadku innych obiektów hotelowych także zauważamy bardzo intensywny wzrost ich liczby. W przeciągu 7 lat, między rokiem 1997 a 2004, liczba innych obiektów hotelowych wzrosła ponad 10-krotnie. Dynamika wzrostu liczby tych obiektów znacznie wyprzedza więc dynamikę wzrostu liczby hoteli. Są to bowiem mniej kosztowne inwestycje, często będące realizowane przez kambodżańskie firmy, bez udziału kapitału zagranicznego.

Wykres nr 20. Inne obiekty hotelowe w Kambodży w latach 1997-2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Country Commercial Guide for Cambodia, FY 2006* oraz www.unescap.org

Pomimo gwałtownego wzrostu liczby obiektów noclegowych w latach 1997- 2008, wzrosło także obłożenie hoteli. W 1995 roku wynosiło ono 37%, a w roku 2008 osiągnęło wysoki poziom 62,68%. Wynik Kambodży jest zatem niewiele niższy od średniej dla regionu Azja i Pacyfik, która wynosiła w 2008 roku 67,9% i była zarazem drugim wynikiem pod tym względem na świecie (po Bliskim Wschodzie).

Wykres nr 21. Obłożenie hoteli w Kambodży w latach 1995- 2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department*

3.10 Dochody z turystyki międzynarodowej

W roku 2008 Kambodża osiągnęła dochód z turystyki w wysokości 1,595 mln dolarów i tym samym udział gospodarki turystycznej w PKB wyniósł 11%. W porównaniu do roku 2005 wysokość dochodów z turystyki zmieniła się niemal o 100%, przy czym liczba przyjazdów zwiększyła się jedynie o ok. 50%. Wpływ zatem miało zapewne zwiększenie się średniej długości pobytu w kraju oraz wzrost średniego poziomu cen.

Tab. nr 9. Dochody z turystyki w Kambodży

Years	Tourism Receipts (million US\$)
1993	N/A
1994	N/A
1995	100
1996	118
1997	103
1998	166
1999	190
2000	228
2001	304
2002	379
2003	347
2004	578
2005	832
2006	1,049
2007	1,400
2008	1,595

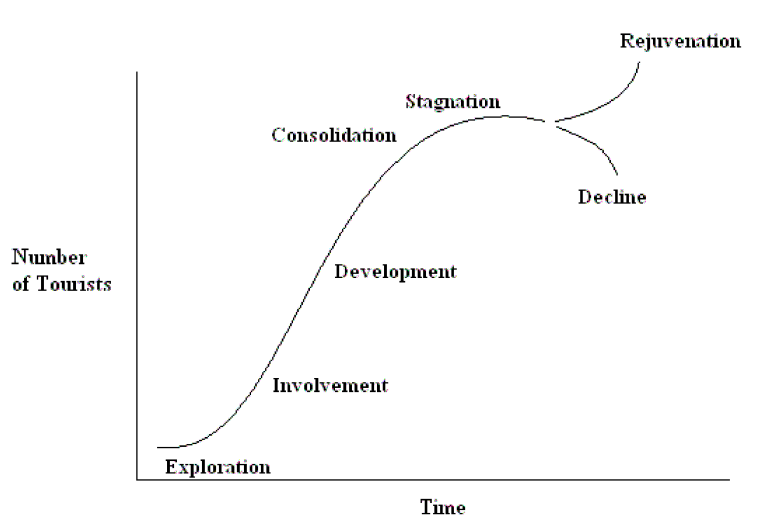
Źródło: *Tourism Statistical Report 2008, Statistics and Tourism Information Department*

Dochody z turystyki rosły od 1993 roku, w tempie proporcjonalnym do tempa wzrostu liczby turystów. Przemysł turystyczny stał się jedna z najprężniej rozwijających się gałęzi gospodarki. Dzięki niemu zostały utworzone ok. 300 tys. miejsc pracy, a liczba ta nadal będzie się zwiększać w związku z dalszym przewidywanym rozwojem turystyki. Jednakże wiele z organizacji działających na rynku turystycznym to kapitał zagraniczny. Dochody odpływają więc z Kambodży, a ludność lokalna pracuje dla zagranicznych pracodawców za niewielkie pieniądze. Najważniejsze jednak jest, że przemysł turystyczny stał się, obok przemysłu tekstylnego, najważniejszym źródłem twardej waluty w Kambodży i pozwala na rozwój gospodarczy tego jednego z najbiedniejszych krajów świata.

3.11 Prognozy dotyczące liczby przyjazdów do Kambodży

W Kambodży od kilkunastu lat obserwujemy ciągły wzrost liczby przyjazdów, cechujący się wysoką dynamiką. Zgodnie z cyklem życia destynacji turystycznej, którą przedstawia wykres nr 22 po fazie intensywnego wzrostu następuje stagnacja, a następnie w zależności od wielu czynników- spadek bądź powtórny wzrost. Kambodża jako destynacja turystyczne, zgodnie z danymi przedstawionymi w powyższym rozdziale, jest w fazie

wzrostu. Pytanie brzmi czy będzie w stanie kontynuować istniejące tendencje, czy też po latach „sytych” nastąpić mają wkrótce te „chude”.

Wykres nr 22. Cykl życia destynacji Butlera.

Źródło: Shaw, Williams, *Tourism and Tourism Spaces*, SAGE Publications Limited, London, 2004

Rynek turystyczny Kambodży korzystać będzie w dalszym ciągu z profitów, jakie dało mu obciążenie Kambodży przez Światową Organizację Turystyki Programem Działania dla Najmniej Rozwiniętych Krajów w latach 2000-2010. Działania wynikające z programu będą procentować w skali długookresowej i stwarzać korzystne warunki do dalszego rozwoju turystyki.

Rząd Kambodży przyznał turystce istotną rolę w polepszaniu sytuacji gospodarczej kraju i rozumie potrzebę inwestowania w ten sektor. W związku z tym powstał plan działania, ułatwiający prywatnemu sektorowi inwestycje w rynek turystyczny. Pozyskiwani są także zagraniczni inwestorzy. W 2006 roku grupa inwestorów z Rosji otrzymała zgodę na budowę kurortu turystycznego o wartości 300 mln dolarów na Koh Pos w Zatoce Tajlandzkiej. Z kolei w 2007 roku Kambodża zgodziła się na wydzierżawienie pięciu wysp lokalnym i zagranicznym inwestorom, którzy zaplanowali budowę kurortów turystycznych szacowanych na kwotę 627 mln dolarów. Mają one przyciągać zagranicznych turystów i promować Kambodżę na rynku międzynarodowym.

Podejmowane są także różnorodne inicjatywy, mające ułatwiać uprawianie turystyki w Kambodży. Przykładem takich działań jest ulepszenie dostępności kraju poprzez

otwieranie nowych przejść granicznych (np. na granicy z Laosem, otwarte w kwietniu 2009) oraz podpisane porozumienia dotyczące ułatwień w transgranicznym transporcie między Kambodżą a Laosem. Rząd Kambodży podejmuje także dyskusje z rządami Chin i Japonii, na temat zwiększenia liczby bezpośrednich lotów do Kambodży (jako że kraj ten nie posiada narodowych linii lotniczych) oraz stara się pozyskać nowe, dobrze prosperujące linie lotnicze.

Ułatwienia zostały wprowadzone także w sprawie wiz, które obowiązują przy wjeździe do Kambodży. W grudniu 2007 Kambodża i Tajlandia podpisały porozumienie o wprowadzeniu wizy wspólnej dla obu państw, o którą to można się starać w jednym z wymienionych krajów. Jest to niewątpliwe ułatwienie dla turystów i doskonały sposób wspierania kambodżańskiej turystyki. Ponadto w 2008 roku Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Współpracy Międzynarodowej Kambodży uruchomiło serwis wizy elektronicznej (e-wizy), który umożliwia składanie wniosku i otrzymanie ważnej wizy za pomocą Internetu. Jest to zatem kolejny element, który może zachęcić turystów do przyjazdu.

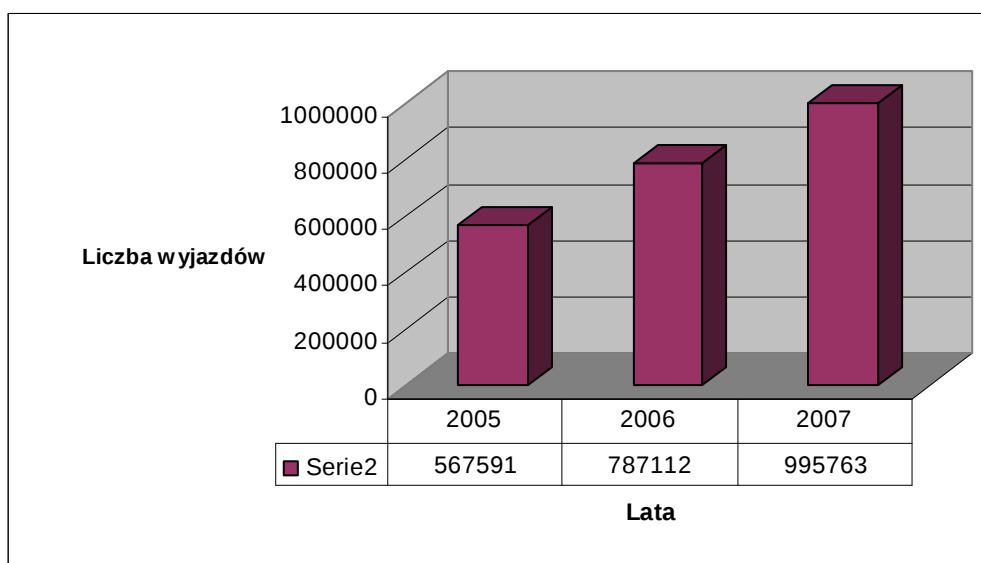
Ważne dla rozwoju i promocji turystyki Kambodży są także organizowane eventy, jak na przykład Międzynarodowe Targi Turystyczne Angkor (AITEK- Angkor International Tourism Exchange). Były one już zorganizowane dwukrotnie w Centrum Konferencyjnym Angkor. Targi w 2007 roku przyciągnęły 127 kupujących z 29 krajów oraz 250 kupujących z Tajlandii, a swoje stanowiska na targach miało 157 wystawców z Kambodży i innych krajów. Tego typu wydarzenia z pewnością przyczyniają się do promocji Kambodży, jej regionów możliwość produktów turystycznych oraz dają możliwość nawiązania kontaktów handlowych.

Powyższe przykłady pokazują, iż Kambodża nie spoczęła na laurach, lecz kontynuuje swe działania, zmierzające do dalszego rozwoju gospodarki turystycznej. Wobec tego jak najbardziej uzasadnione są prognozy Ministerstwa Turystyki Kambodży, które szacuje, iż liczba przyjazdów w 2010 roku osiągnie 3,2 mln a w roku 2015 wzrośnie do 5 mln.

IV. RYNEK EMISJI TURYSTYCZNEJ

4.1 Liczba wyjazdów zagranicznym

Liczba wyjazdów zagranicznych mieszkańców Kambodży zwiększa się z roku na rok. W 2005 roku zanotowano 567,6 tys. wyjazdów zagranicznych, a do roku 2007 liczba ta wzrosła o 75%. Jest to związane z liczniejszymi połączeniami komunikacyjnymi w skali międzynarodowej, ze zwiększeniem dochodów ludności (PKB na osobę wzrosło z 1800 \$ w 2006 roku do 2000 \$ w 2008 roku, do czego przyczynił się rozwój przemysłu turystycznego i powstałe w związku z tym nowe miejsca pracy) oraz z rozwojem gospodarczym kraju i zwiększaniem się liczby kontaktów biznesowych.

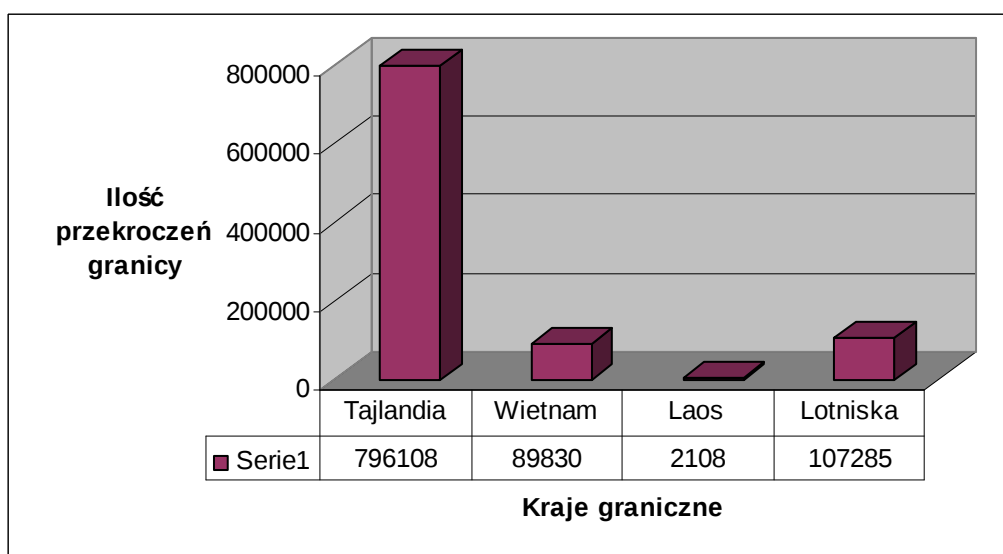

Wykres nr 23. Liczba wyjazdów z Kambodży w latach 2005-2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Cambodian Outbound Tourist In 2005-2007*, Statistics and Tourism Information Department

4.2 Kierunki, w jakich wyjeżdżają turyści.

Ministerstwo Turystyki Kambodży prowadzi statystyki dotyczące liczby przekroczeń granicy w poszczególnych punktach granicznych. Przyjmuje się, iż osoby przekraczające granice lądowe podróżują do kraju sąsiadującego, którego granice przekraczają. Brak natomiast jest informacji o destynacji docelowej podróżujących z lotnisk międzynarodowych w Phnom Penh i Siem Reap. Można więc jedynie założyć, iż podróżują oni do dalszych destynacji.

Wykres nr 24. Liczba przekroczeń granic Kambodży i poszczególnych krajów w 2007 roku

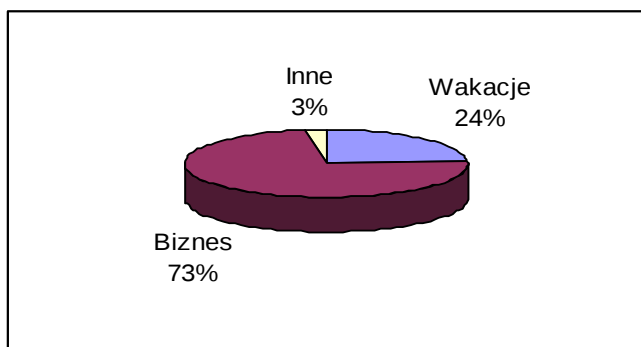
Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Cambodian Outbound Tourist In 2005-2007*, Statistics and Tourism Information Department

Zgodnie z danymi zaprezentowanymi na wykresie, widać że najczęściej wybieraną przez mieszkańców Kambodży destynacją jest Tajlandia, do której zanotowano aż 80% wyjazdów. Można by przypuszczać, że wpływa na to w największym stopniu jej atrakcyjność turystyczna, lecz jak wynika z motywacji podróży, zaledwie 8% podróżuje w celach wakacyjnych. 92% zaś to wjazdy biznesowe, którym sprzyja bliskość geograficzna Tajlandii, oraz dostępność komunikacyjna (system dróg, bezpośrednie połączenia autobusowe). 9% opuszczeń kraju to wyjazdy do ościennego Wietnamu. 11% wyjazdów z Kambodży odnotowuje się na Lotniskach Międzynarodowych w Phnom Penh oraz Siem Reap. Można przypuszczać, iż większość wyjeżdżających dociera do

krajów, które mają bezpośrednie połączenie z Kambodżą, a mianowicie: Malezja, Singapur, Tajlandia, Chiny, Korea Południowa. Zapewne jakiś procent wyjeżdża do dalszych destynacji, lecz niestety brak jest na ten temat danych statystycznych.

4.3 Cele wyjazdów

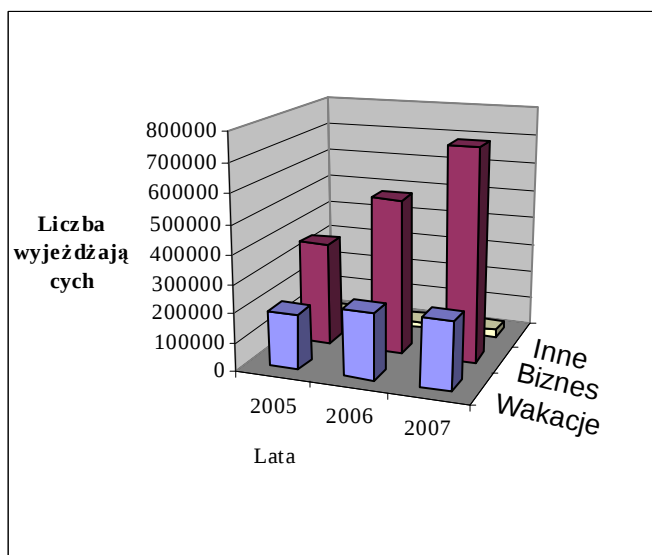
Wyjazdy z Kambodży odbywają się najczęściej w celach biznesowych. Takie podróże stanowią aż 73% całości wyjazdów. Cele wakacyjne to motyw zaledwie 24% wyjazdów. Jest to zapewne zwiane z wciąż zbyt małymi dochodami ludności oraz brakiem wykształconej kultury podróżowania.

Wykres nr 25. Cele wyjazdów z Kambodży.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Cambodian Outbound Tourist In 2005-2007*, Statistics and Tourism Information Department

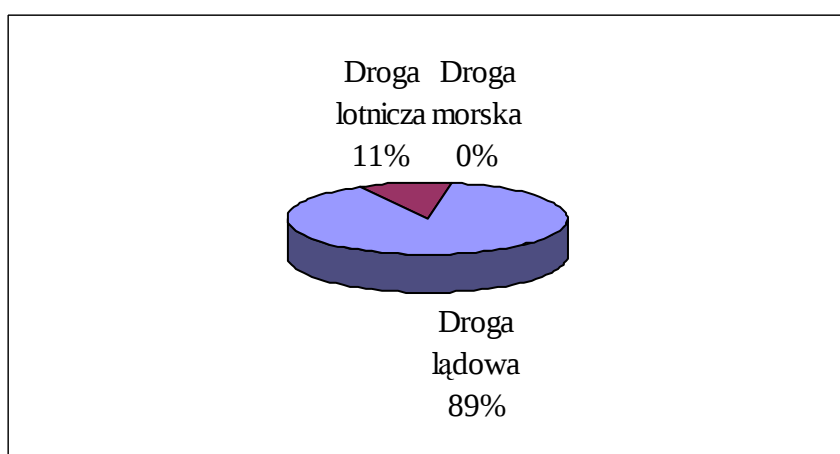
Poniższy wykres pokazuje nam, iż wyjazdy w celach biznesowych generują zaobserwowany wcześniej intensywny wzrost liczby wyjeżdżających. Liczba podróżujących na wakacje nie wzrosła z tak dużą dynamiką na przełomie ostatnich lat.

Wykres nr 26. Liczba wyjeżdżających z Kambodży wg motywacji w latach 2005-2007
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Cambodian Outbound Tourist In 2005-2007*,
 Statistics and Tourism Information Department

4.4 Środki lokomocji

W podróżach zagranicznych mieszkańcy Kambodży w 89% wykorzystują lądowe środki lokomocji. Wiąże się to zapewne z ich powszechnością i ceną dużo niższą niż cena transportu lotniczego, za którego pomocą odbywa się jedynie 11% wyjazdów. Droga morską zanotowano w 2008 roku 26 opuszczeń kraju.

Wykres nr 27. Wyjazdy z Kambodży wg środków transportu w 2007 roku
 Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Cambodian Outbound Tourist In 2005-2007*,
 Statistics and Tourism Information Department

V. ZNACZENIE RYNKU TURYSTYCZNEGO KAMBODŻY DLA POLSKI

W statystykach przyjazdów cudzoziemców do Polski nie uwzględnia się Kambodży. Jest to spowodowane bądź brakiem występowania zjawiska bądź nikłym jego znaczeniem. Zgodnie z analizą zagranicznej turystyki przyjazdowej do Polski w 2007 roku, przeprowadzoną przez Instytut Turystyki, Kambodżę należy zaliczyć do grupy :”pozostałe kraje zamorskie” .Liczba przyjazdów do Polski z tych krajów w 2007 roku wynosiła 267,2 tys., co stanowi zaledwie 0,4% ogółu przyjazdów do Polski. Rynek turystyczny Kambodży nie odgrywa zatem roli dla Polski.

W związku z niewielką aktywnością turystyczną mieszkańców Kambodży, sporą odległością geograficzną pomiędzy Polską a Kambodżą i braku bezpośredniego środka transportu, autor nie przewiduje zmiany znaczenia rynku Kambodży dla rynku turystycznego Polski w najbliższej przyszłości.

Zakończenie

Kambodża otworzyła się na turystykę zagraniczną pod koniec lat '80 XIX wieku, wraz ze zmianą wewnętrznej sytuacji politycznej. Od tamtego czasu rynek turystyczny kraju uległ wielkim przeobrażeniom.

Na początku lat '90 Kambodża notowała ok. 118 tys. przyjazdów do kraju. Baza noclegowa i pozostała infrastruktura turystyczna pozostawiała wiele do życzenia, a wewnętrzna sytuacja polityczna była wciąż daleka od stabilizacji. Bezpośrednim impulsem dla gospodarki turystycznej Kambodży by wpisanie w 1992 roku narodowego symbolu, świątyni Angkor Wat, na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Fakt ten zaczął przyciągać coraz to liczniejsze rzesze turystów, a rząd Kambodży uświadomił sobie potencjał kraju w zakresie turystyki oraz dostrzegł możliwość rozwoju gospodarczego i zwiększenia dochodu krajowego poprzez turystykę.

Działania rządowe zaczęły zmierzać ku polepszeniu uwarunkowań do rozwoju gospodarki turystycznej Kambodży. Dodatkowo programy działań światowych i regionalnych organizacji turystycznych, jakimi została objęta Kambodża, pomogły w wyborze racjonalnych dróg rozwoju turystyki i promocji kraju na arenie międzynarodowej. Zagraniczne inwestycje przyspieszyły rozwój infrastruktury turystycznej i wpłynęły na tworzenie pozytywnego wizerunku kraju.

Dzięki intensywnym działaniom rynek turystyczny Kambodży był w coraz lepszej kondycji. Liczba przyjazdów w 2008 roku przekroczyła 2 mln, a dochody wzrosły z 100 mln \$ w roku 1995 do 1595 mln \$ w roku 2008. Przemysł turystyczny stał się najprężniej rozwijającą się gałęzią gospodarki i jedną z dwóch przynoszących największe dochody dla kraju.

Planowane są dalsze działania mające na celu poprawę jakości produktów turystycznych Kambodży i dalszą promocję kraju. Prognozuje się zatem dalszy wzrost liczby przyjazdów.

Podsumowując, umiejętne wykorzystanie naturalnych i kulturowych zasobów Kambodży, sprawne działania rządu i pobudzenie proturystycznego nastawienia ludności doprowadziły do intensywnego rozwoju rynku turystycznego Kambodży. Istotne jest, iż działania w tym kierunku nie ustają i rynek turystyczny ma szansę w pełni wykorzystać swój potencjał.

Bibliografia

- Tourism Statistical Report 2008*, Statistics and Tourism Information Department, 2008
- Cambodian Outbound Tourist In 2005-2007*, Statistics and Tourism Information Department, 2007
- W. Bartoszewicz, T. Skalska, *Zagraniczna turystyka przyjazdowa do Polski w 2007 roku*, Instytut Turystyki, www.dms.msport.gov.pl
- Tourist Highlights 2008 Edition, UNWTO
- pod red. B. Petrozolin- Skowrońskiej, *Nowa Encyklopedia powszechna PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa ,1997
- Shaw, Williams, *Tourism and Tourism Spaces*, London: SAGE Publications Limited, 2004
- L. Chia, *Southeast Asia transformed: a geography of change*, Institute of Southeast Asian Studies, 2003
- <http://www.mot.gov.kh>
- <http://cambodia-immigration.com>
- <http://www.unescap.org>
- <http://www.mojewakacje.pl>
- <http://www.easygo.pl>
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cb.html>
- <http://portalwiedzy.onet.pl>
- <http://indexmundi.com>
- <http://www.asiarooms.com>
- <http://www.tourismtravelasia.com>
- <http://www.un.int>

Spis rycin

- Rycina nr 1. Położenie Kambodży na mapie świata i Azji
- Rycina nr 2. Kambodża i kraje sąsiadujące
- Rycina nr 3. Flaga Kambodży
- Rycina nr 4. Godło Kambodży
- Rycina nr 5. Kambodża, mapa geograficzna
- Rycina nr 6. Angkor Wat

Spis wykresów

Wykres nr 1. Temperatury w Kambodży

Wykres nr 2. Miesięczne sumy opadów w Kambodży

Wykres nr 3. Liczba przejazdów turystów zagranicznych do regionu Azja i Pacyfik w latach 1990- 2007

Wykres nr 4. Procentowy udział regionu Azja i Pacyfik w światowym ruchu turystycznym w 2007 roku

Wykres nr 5. Rozkład przyjazdów turystów w regionie Azja i Pacyfik wśród subregionów w 2007 roku [%]

Wykres nr 6. Liczba przyjazdów turystów wybranych krajów regionu Azja i Pacyfik

Wykres nr 7. Dochody z turystyki w regionach w 2007 roku

Wykres nr 8. Dochody z turystyki międzynarodowej w subregionach Azji i Pacyfiku

Wykres nr 10. Liczba bezpośrednich przylotów do Siem Reap

Wykres nr 11. Przyjazdy do Kambodży z regionów świata

Wykres nr 12. Przyjazdy do Kambodży wg krajów generujących ruch turystyczny

Wykres nr 13. Przyjazdy do Kambodży w poszczególnych miesiącach

Wykres nr 14. Cele przyjazdów turystów z regionów świata do Kambodży

Wykres nr 15. Liczba przyjazdów do Kambodży w celach wakacyjnych

Wykres nr 16. Liczba przyjazdów do Kambodży w celach biznesowych

Wykres nr 17. Przyjazdy turystów do Kambodży wg płci

Wykres nr 18. Środki transportu używane w podróży do Kambodży

Wykres nr 19. Liczba hoteli w Kambodży w latach 1997-2008

Wykres nr 20. Inne obiekty hotelowe w Kambodży w latach 1997-2008

Wykres nr 21. Obłożenie hoteli w Kambodży w latach 1995- 2008

Wykres nr 22. Cykl życia destynacji Butlera.

Wykres nr 23. Liczba wyjazdów z Kambodży w latach 2005-2007

Wykres nr 24. Liczba przekroczeń granic Kambodży i poszczególnych krajów w 2007 roku

Wykres nr 25. Cele wyjazdów z Kambodży

Wykres nr 26. Liczba wyjeżdżających z Kambodży wg motywacji w latach 2005-2007

Wykres nr 27. Wyjazdy z Kambodży wg środków transportu w 2007 roku

Spis tabel

Tab. nr 1. Lądowe Przejścia Graniczne w Kambodży

Tab. nr 2. Graniczne Porty Morskie w Kambodży

Tab. nr 3. Liczba przyjazdów do Kambodży w latach 1993 do 2008

Tab. nr 4. Przyjazdy do Kambodży z regionu europejskiego w 2007 i 2008 roku

Tab. nr 5. Przyjazdy do Kambodży w poszczególnych miesiącach

Tab. nr 6. Przyjazdy do regionów Kambodży

Tab. nr 7. Przyjazdy do Kambodży wg środka transportu

Tab. nr 8. Średnia długość pobytu w Kambodży

Tab. nr 9. Dochody z turystyki w Kambodży

Informacja

Wyrażam zgodę na opublikowanie wykonanego przeze mnie projektu na stronie AWF Kraków. Oświadczam, że został on wykonany zgodnie z obowiązującymi zasadami i nie narusza niczyich praw autorskich.